

Sijoitusvakuutus tuotteet

Tuula Pellikka
25.11.2024
Versio 1.8

Sisällysluettelo

1	Johdanto.....	2
2	Vakuutusten tarjoaminen.....	2
2.1	Esimerkkejä käytännön elämästä.....	3
2.2	Kytkykaupan kieltö.....	4
2.3	Ristiin myynti ja yhdistetyt tarjoukset.....	5
2.4	Tuotehallintajärjestelmät.....	5
2.4.1	Vakuutusyhtiöt.....	5
2.4.2	Asiamiehet ja vakuutusmeklarit.....	6
2.5	Toisen tuottaman vakuutuksen tarjoaminen.....	6
2.5.1	Palvelun laadun turvaaminen kannustinten yhteydessä.....	7
3	Sijoitusvakuutusten määrittely.....	7
3.1	Henkivakuutusluokat ja liitännäisvakuutukset.....	7
3.2	Sijoitusvakuutuksen määritelmä.....	8
3.3	Sijoitustuotteiden ominaisuuksia.....	9
3.4	Vastuunvalinta sijoitusvakuutuksissa.....	10
4	Erytistilanteita elinkaaren eri vaiheissa.....	12
4.1	Sopimuksen tekeminen.....	12
4.2	Vakuutetun tai edunsaajan muuttaminen.....	12
4.3	Vakuutuksen panttaaminen tai omistajan vaihtuminen.....	14
4.4	Kapitalisaatiosopimuksen erityispiirteitä.....	15
4.5	Maksuihin, säästöihin ja kuluihin liittyviä asioita.....	17
4.6	Vakuutusmaksut, vakuutusmäärä ja säästösumma.....	18
4.7	Sopimukseen sisältyvän edun ulosmittaus.....	19
4.8	Velallisen konkurssi ja sijoitusvakuutukset.....	19
4.9	Esimerkitapauksia.....	20
5	Vakuutuksen ehtojen ja maksujen muuttaminen.....	23
6	Korvausten ja muiden etujen määräytyminen.....	25
6.1	Korvausasian elinkaari.....	25
6.2	Korvauksen perusteet.....	29
6.3	Korvausmäärän laskeminen.....	30
6.3.1	Säästöhenkivakuutus.....	30
6.3.2	Kapitalisaatiosopimus.....	31
6.3.3	Eläkevakuutus.....	31
7	Sijoitusvakuutusten verotus.....	33
7.1	Säästämisaajan verotus.....	34
7.2	Säästösumman ennenaikainen nostaminen.....	34
7.3	Säästösumman verotus vakuutuksen päättyessä.....	35

7.4	Kuolemantapauskorvauksen verotus.....	36
7.5	Eläkevakuutusten verotus	36
8	Takaisinostoarvon suuruus.....	38
9	Valitusten käsittely ja muutoksenhaku.....	39
9.1	Vakuutussopimuksen tekemiseen liittyen.....	39
9.2	Vakuutussopimuksen voimassaoloaikana	40
9.3	Korvauksen hakeminen	41
9.4	Muutoksenhakuohjeistus, määrääjät ja vanheneminen.....	42
10	Pääasialliset lähteet:.....	45

1 Johdanto

Materiaali on tarkoitettu ensisijaisesti Sijoituspalvelualan tutkinnon suorittaville henkilöille. Monisteen tietoja voivat hyödyntää myös muut, jotka tarvitsevat perustietoa syvällisempää tietoa sijoitusvakuutuksista.

Voit materiaalin avulla tutustua tiettyihin sijoitusvakuutusten ominaisuuksiin tarkemmalla tasolla ja perehtyä korvausten sekä taattujen tai takaamattomien etujen määräytymiseen vakuutuksen elinkaaren eri vaiheissa. Materiaalin avulla saat myös käsityksen siitä, millaisia tietoja vakuutuksen tarjoajan pitäisi antaa asiakkaalle vakuutussopimuksen voimassaoloaikana tapahtuvista muutoksista tai miten asiakas voi hakea muutosta vakuutusyhtiön vakuutus- tai korvausasiassa tekemään ratkaisuun. Täältä löydät myös useita esimerkkitapauksia käytännön tilanteissa esiin tulleista ongelmista ja niihin saaduista ratkaista. Materiaali sisältää myös muutamia oppimistehtäviä, joiden avulla voi pohtia sijoitusvakuutukseen liittyviä asioita ja kerrata opittua.

Eriyinen painotus on IDD-muutoksissa (laki vakuutusten tarjoamisesta ja vakuutussopimuslakiin tulleet muutokset, jotka ovat olleet voimassa 1.10.2018 alkaen). Materiaalissa on myös otettu huomioon tietosuojalainsäädännön muutokset (GDPR toukokuussa 2018 ja henkilötietolaki 1.1.2019) sekä verotuksessa erityisesti vuosina 2018 ja 2020 tapahtuneet muutokset.

2 Vakuutusten tarjoaminen

Vakuutusten tarjoamiseen liittyy asiakkaan vakuutustarpeen arvioiminen ennen kuin hänelle voi tehdä tarjouksen hänelle soveltuvista asianmukaisista vakuutuksista. Tietoa pitää antaa erityisesti sijoitusvakuutuksen kuluista ja riskeistä sekä myös taatuista ja takaamattomista etuuksista. Vakuutusten tarjoamiseen sisältyy se, että asiakasta pitää neuvoa myös vakuutustapahtuman satuttua. Asiakasta ei siis saa jättää oman onnensa nojaan, jos hän kysyy neuvoa korvaustilanteessa.

2.1 Esimerkkejä käytännön elämästä

Käydään ensin läpi muutamia todellisia tapauksia, joissa asiakas on hakenut Sijoituslautakunnalta ratkaisusuositusta vakuutusyhtiön päätöksestä. Esimerkeissä on kysymys vakuutusturvan olennaisesta rajoituksesta, vakuutusmeklarin toimintaa koskevasta asiakkaan valituksesta ja Sijoituslautakunnan toimivallasta sekä kapitalisaatiosopimuksen voimaantuloon liittyneestä menettelyvirheestä, jonka vakuutusyhtiö korjasi asiakkaan tekemän reklamaation jälkeen.

Esimerkki Sijoituslautakunnasta: FINE-007837 (6.11.2018)¹:

- *A:lle tehty sijoitusvakuutus oli sinänsä vastannut asiakkaan sijoituskokemusta ja –tavoitteita. Sijoituslautakunta totesi, että keskiriskisenkin sijoittajan kohdalla olennainen vakuutusturvan rajoitus on se, että vakuutuksen hoitopalkkio veloitetaan prosenttiosuutena vakuutusmaksusta. Vakuutusyhtiöllä ei ollut oikeutta periä hoitokuluja täyttä määrää ensimmäisten 5 vuoden ajalta. Sijoitusriskin toteutuminen kuuluu kuitenkin osittain asiakkaan vastattavaksi, koska hänen olisi pitänyt mieltää keskimääräiseen riskinottoon liittyvä tappioriski ja vakuutussopimuksen alkuvaiheen korkeampi kulutaso. Osapuolet olivat käsittelyn aikana päätyneet yksimielisyyteen siitä, että hyvityksen maksaminen asiakkaalle on perusteltua. Lautakunta suositti, että vakuutusyhtiö maksaa hyvityksen arviomansa määrän 13.346 euroa. Tuon määrän ja takaisinostoarvon yhteismäärän jälkeen asiakkaan menetys oli 18 % vakuutukseen sijoitetusta pääomasta. Asiakkaan esittämät palvelutarjoajien sisäiseen valvontaan, henkilöstön asiantuntemukseen ja muihin vastaaviin toimiluvan ja viranomaisvalvonnan kannalta merkityksellisiin seikkoihin liittyvät yleiset kysymykset jäivät FINEn toimialueen ulkopuolelle. Lautakunta ei ottanut niihin käsittelyssään kantaa, eikä antanut osapuolille määräyksiä yksittäisten sopimussuhteiden järjestämisestä.*

Esimerkki Sijoituslautakunnasta: FINE-013811 (6.11.2018):

- *Vakuutusmeklari oli välittänyt asiakkaalle vakuutuksen, jonka perustamismaksuksi oli sovittu 2 % (4 vuoden ajalla) ja henkivakuutusturvan ylläpitoon 0,5 % vakuutusmaksusta. Lautakunta käsitteli asian vakuutusyhtiön ja asiakkaan välisenä, vakuutussopimukseen liittyneenä kiistana. Valittajat olivat väittäneet, ettei vakuutuksenottajalle oltu vakuutusta tehtäessä kerrottu vakuutuksesta perittävistä suurista kuluista. Lautakunta totesi, että vakuutuksenottajalle annetun tuoteselosteen mukaan kulut olisivat olleet 2,3 % perustamiskuluja neljältä ensimmäiseltä vuodelta ja jatkuvana palkkiona 1,0 % vuodessa henkivakuutusturvan ylläpitoon vakuutetun iän vuoksi. Jos hyväksyttäisiin valittajien vaatimukset ja meklarin antamat tiedot jätettäisiin huomioon ottamatta, kulurasitus olisi korkeampi. Vakuutusyhtiöllä ei ollut veloitetta palauttaa kuluja. Lautakunta ei käsitellyt kysymystä siitä, oliko meklariyritys laiminlyönyt tiedonanto- tai muita veloitteita ja oliko meklariyritys siten velvollinen maksamaan asiakkaalle korvausta.*

Esimerkki Sijoituslautakunnasta: FINE-033209 (14.06.2021). Asiassa oli muun ohessa kysymys vakuutuksenottajan oikeudesta kapitalisaatiosopimuksen purkamiseen.

¹ Olethan huomannut, kuinka Sijoituslautakunta ja Vakuutuslautakunta merkitsevät ratkaisunsa? Aikaisemmin ratkaisut olivat muodossa: VKL 111/1996 (Vakuutuslautakunta) tai APL 112/1999 (Arvopaperilautakunta)

- *Asiakas sopi 2.12.2019 vakuutusyhtiön kanssa 1.12.2019 asti voimassa olevasta kapitalisaatiosopimuksesta, jonka arvon kehitys kytkettiin rahastosalkku B:hen. Varat vakuutukseen saataisiin osakkeista, jotka myytiin asiakkaan samalla kerralla antaman toimeksiannon mukaisesti. Asiakkaan 123 000 euron maksu kohdistettiin vakuutusyhtiön järjestelmässä virheellisesti erään toisen asiakkaan kapitalisaatiosopimukseen ja muuhun sijoituskohteeseen kuin rahastosalkku B:hen. Asiakkaan reklamaation jälkeen vakuutusyhtiö merkitsi A:n varat huhtikuussa 2020 hänen kapitalisaatiosopimukseensa alkuperäisen sopimuksen mukaiselle alkamispäivälle 2.12.2019. Koska rahastosalkku B:n arvo oli keväällä 2020 laskenut enemmän kuin sen sijoituskohteen, johon A:n maksama maksu oli virheellisesti kytketty, vakuutusyhtiö hyvitti erotuksena 4 000 euroa A:n kapitalisaatiosopimukseen. Lisäksi vakuutusyhtiö maksoi A:lle 150 euron hyvityksen.*
- Asiakas oli tyytymätön vakuutusyhtiön menettelyyn ja katsoi, että alkuperäinen tarjous ei sitonut häntä, ja sopimus tulee katsoa vanhentuneeksi ja mitättömäksi. Hänet tulee saattaa samaan taloudelliseen asemaan, jossa hän olisi ollut, jos vakuutusyhtiö ei olisi tarjouksen vanhennettua toiminut 2.12.2019 sovitulla tavalla.*
- Vakuutusyhtiö katsoi, että se on sopimuksen mukaisesti ollut velvoitettu maksamaan pääoman takaisin sellaisena, millaiseksi sen arvo on sopimukseen valitun sijoituskohteen mukaisesti kehittynyt. Asiakkaan sopimus on korjattu asianmukaisesti ja teknisesti 24.4.2020, eikä hänelle ole aiheutunut taloudellista vahinkoa vakuutusyhtiön asiamiehen virheellisen menettelyn johdosta. Arvonlasku on hyvitetty asiakkaalle korjausvientinä. Vakuutusyhtiö on lisäksi maksanut korvauksen asiakkaan kokemasta mielipahasta ja asian selvittelyyn kuluneesta ajasta sekä vaivasta. Asiakas on saatettu parempaan tilanteeseen, kuin mikä hänen tilanteensa olisi ollut ilman virhettä.*
- Sijoituslautakunta totesi, että kapitalisaatiosopimus oli tullut voimaan osapuolia sitovalla tavalla 2.12.2019 sovitun mukaisesti. Asiakas on hänen reklamaationsa jälkeen saatettu asemaan, joka vastaa vähintään osapuolten tekemän sopimuksen sisältöä. Kapitalisaatiosopimuksen tekemisessä ja sopimuksen mukaisten velvoitteiden täyttämässä ei ollut vakuutusyhtiön puolelta tapahtunut sellaista virhettä, joka oikeuttaisi asiakkaan purkamaan sopimuksen. Lautakunta tarkasteli asiakkaan korvausvaatimuksia kapitalisaatiosopimusta koskevilta osin, eikä suosittanut korvausta, koska asiassa oli jäänyt selvittämättä, että asiakkaalle olisi aiheutunut vahinkoa.*

2.2 Kytkykaupan kieltö

Jos vakuutus tarjotaan tavaran tai muun palvelun kuin vakuutuksen kanssa, kuluttajalle on tarjottava myös mahdollisuutta ostaa vakuutus ja muu palvelu tai tavara erikseen. Tarjouksen ehtona ei saa olla se, että asiakas tekee vakuutus sopimuksen tietyn vakuutusyhtiön kanssa. Vakuutuksen myöntämisen ehtona ei myöskään saa olla se, että asiakas ostaa tietyn tavaran tai muun palvelun. Tavara voi olla esimerkiksi älykello. Muu palvelu voi olla esimerkiksi riskienhallintapalvelu. Asiakkaan arvioitavaksi jää, onko vakuutuksen ja tavaran tai muun palvelun kuin vakuutuksen sisältävä tarjous esimerkiksi edullisempi, tuottaako se enemmän lisäarvoa tai onko se helpommin saatavilla kuin vakuutuksen ja tavaran tai muun palvelun ostaminen erikseen.

Kuluttajalle pitää kertoa eri ostamistapojen keskeiset erot ja tiedot kunkin osan kuluista ja veloituksista sekä siitä, miten niiden keskinäinen vaikutus muuttaa riskejä tai vakuutuksen kattavuutta. Kytkykaupan kieltö ei koske kahden tai useamman eri vakuutuslajin tarjoamista ja myymistä yhdessä.

Pohdintatehtäviä:

1. *Voiko pankin asiakaspalvelija vakuutusyhtiön asiamiehenä vaatia asiakasta tekemään asuntoluoton yhteydessä henki- tai sijoitus- taikka lainaturvavakuutuksen?*
2. *Mitä kytkykaupan kieltä mielestäsi merkitsee käytännössä? Hallituksen esityksen mukaan kytkykaupan haitallisista vaikutuksista on ollut viitteitä.*

Edellä selostettuja kytkykaupan kieltoäännöksiä ei sovelleta sijoituspalvelun, kuluttajaluoton ja maksutilin yhteydessä. Näihin tilanteisiin soveltuvat säännökset ovat sijoituspalvelulaissa, kuluttajansuojalaissa ja maksupalvelulaissa. Esimerkiksi kuluttajansuojalain 7 luvun 13 a §:n mukaan luoton kytkykauppa on kielletty, eikä vakuutuksen ottamista siis saa asettaa luoton myöntämisen ehdoksi.

2.3 Ristiin myynti ja yhdistetyt tarjoukset

Yhdistettyjä tarjouksia ja tuotteiden ristiin myyntiä koskeva asia liittyy muille asiakkaille kuin kuluttajille ja kuluttajaan rinnastettaville asiakkaille tarjottaviin tuotteisiin ja palveluihin.

- Jos vakuutus on päätuote ja tavara tai muu palvelu kuin vakuutus on oheistuote, asiakkaalle pitää kertoa, voiko osat ostaa erikseen.
- Jos vakuutus on oheistuote ja tavara tai muu palvelu kuin vakuutus on päätuote, asiakkaalle pitää tarjota mahdollisuus ostaa päätuote erikseen.

Jos vakuutuksen tai tavaran taikka muun palvelun kuin vakuutuksen voi ostaa erikseen, asiakkaalle pitää antaa riittävä kuvaus sopimuksen tai paketin eri osista sekä tiedot kunkin osan kuluista ja siitä, miten sopimuksen tai paketin eri osien keskinäinen vaikutus muuttaa riskejä tai vakuutuksen kattavuutta.

Yhdistettyjä tarjouksia ja ristiin myyntiä koskevia säännöksiä ei sovelleta sijoituspalvelun, kuluttajaluoton ja maksutilin yhteydessä. Samaan tapaan kuin kuluttajakaupassa, näitä tilanteita säännellään erityislainsäädännössä.

2.4 Tuotehallintajärjestelmät

2.4.1 Vakuutusyhtiöt

Vakuutusyhtiön pitää luoda jokaiselle vakuutustyyppille sisäinen seuranta- ja hyväksymismenettely. Menettelyn avulla pyritään parantamaan asiakkaiden suojaa ja näiden luottamusta uusia vakuutuksia, vakuutusten muutoksia ja yleisesti vakuutusmarkkinoita kohtaan.

Tuotehallintajärjestelmillä tarkoitetaan vakuutusten hyväksymismenettelyjä. Järjestelmässään vakuutusyhtiö tarkastelee uusia vakuutuksia ja olemassa olevien vakuutusten merkittäviä muutoksia. Vakuutusyhtiöllä tulee olla perusteet vakuutuksen ominaisuuksien ja riskien sekä hyötyjen ja haittojen arvioimiseksi yksilöidyillä kohdemarkkinoilla. Vakuutusyhtiön pitää ymmärtää markkinoimiensa tai tarjoamiensa vakuutusten ominaisuudet. Ominaisuudet on arvioitava säännöllisesti uudelleen. Yleensä riittää kerran vuode ssa tapahtuva arviointi. Erityisestä syyistä arviointi pitää tehdä useammin. Arvioinnissa otetaan huomioon

kaikki tapahtumat, jotka voivat vaikuttaa yksilöityihin kohdemarkkinoihin kohdistuvaan mahdolliseen riskiin.

Vakuutusyhtiön on hyväksymismenettelyssään määritettävä kullekin vakuutukselle **yksilöidyt kohdemarkkinat** ja arvioitava näiden kohdemarkkinoiden kannalta merkitykselliset riskit. Lisäksi vakuutusyhtiön pitää laatia näitä kohdemarkkinoita vastaava **tarjoamissuunnitelma**, eli strategia vakuutusten tarjoamiseksi. Vakuutusyhtiön tulee myös kohtuullisesti toteutettavin toimin tarkistaa, että vakuutuksia tarjotaan määritellyille kohdemarkkinoille suunnitelman mukaisesti.

Pohtimistehtävä: *Millaisia tarjoamissuunnitelmia olet havainnut käytettävän? Millaisia kohdemarkkinoita edustamassasi yrityksessä/vakuutusyhtiössä on määritelty? Oletko tehnyt havaintoja siitä, miten riskit ehkä poikkeavat toisistaan eri kohdemarkkinoilla?*

Kohdemarkkinat on määritettävä riittävän yksityiskohtaisella tasolla. Tarkastelussa on otettava huomioon vakuutuksen luonne, riskit ja monimutkaisuus.

Tuotehallintajärjestelmässä on otettava huomioon liiketoiminnan laatu ja laajuus sekä tarjottavan vakuutuksen ominaisuudet. Sijoitusvakuutuksessa järjestelmän tulee olla yksityiskohtaisempi ja tarkempi kuin yksinkertaisemmissä vakuutuslajeissa. Joissakin tapauksissa voi olla tarpeen määrittää myös ne kohderyhmät, joille vakuutus ei sovi.

Oppimistehtävä. *Tutustu valitsemasi/edustamasi vakuutusyhtiön johonkin avaintietoasiakirjaan. Kenelle kyseinen säästöhenkivakuutus tai kapitalisaatiosopimus on tarkoitettu? Mille kohderyhmälle vakuutusta tarjotaan?*

Vakuutusten hyväksymismenettelyä vakuutusyhtiön pitää käyttää jo ennen kuin vakuutusta markkinoidaan tai tarjotaan asiakkaille. Tuotehallintajärjestelmää, suunnitelmia ja vakuutuksia sekä yksilöityjä kohdemarkkinoita tulee arvioida ja kehittää säännöllisesti. Vakuutusyhtiön tulee siis arvioida, onko vakuutus edelleen kohdemarkkinoiden tarpeiden mukainen ja onko tarjoamissuunnitelma edelleen asianmukainen. Arvioinnissa tulee ottaa huomioon kaikki tapahtumat, jotka voivat vaikuttaa yksilöityihin kohdemarkkinoihin kohdistuvaan mahdolliseen riskiin.

Vakuutusyhtiön tulee antaa työntekijöiden ja asiamiesten sekä vakuutusmeklareiden saataville riittävät tiedot vakuutuksesta, tuotteiden hyväksymismenettelystä ja yksilöidyistä kohdemarkkinoista.

2.4.2 Asiamiehet ja vakuutusmeklarit

Myös asiamiesten ja vakuutusmeklareiden tulee laatia vakuutusten jakelua ja tarjontaa koskeva kirjallinen suunnitelma. Lisäksi heidän pitää huolehtia siitä, että he saavat vakuutusyhtiöltä kaiken tarpeellisen vakuutusta koskevan informaation.

2.5 Toisen tuottaman vakuutuksen tarjoaminen

Suomessa asiamiehet ja vakuutusmeklarit eivät itse tuota tarjoamiaan vakuutuksia. He tarjoavat vakuutusyhtiöiden tuottamia vakuutuksia, ja heillä on sen vuoksi velvollisuus varmistua siitä, että vakuutusyhtiö on antanut riittävät tiedot vakuutuksesta, tuotteiden hyväksymismenettelystä ja yksilöidyistä kohdemarkkinoista. Sama koskee myös muita vakuutuksen

tarjoajia kuin vakuutusedustajia. Jokaisella vakuutuksen tarjoajalla on myös velvollisuus perehtyä vakuutusyhtiöltä saamiinsa tietoihin siten, että hän oppii vakuutuksen ominaispiirteet ja yksilöidyt kohdemarkkinat.

2.5.1 Palvelun laadun turvaaminen kannustinten yhteydessä

Laki asettaa vakuutusyhtiöille ja vakuutusedustajille, jotka tarjoavat sijoitusvakuutuksia, velvollisuuden ylläpitää ammattimaista sekä asiakkaan edun mukaista toimintaa ja eturistiriitoja koskevaa järjestelmää, vaikka ne antaisivat kannustimia muille kuin asiakkaille tai tämän edustajalle taikka saisivat tällaisilta toimijoilta kannustimia. Sijoitusvakuutuksen tarjoajan on kaikissa tilanteissa asetettava etusijalle asiakkaan etu ja säilytettävä palvelun laatu kannustimista huolimatta.

Sijoitusvakuutuksen tarjoajan ulkopuolisilta saamat tai ulkopuolisille tarjotut kannustimet eivät saa vaikuttaa sijoitusvakuutuksen tarjoajan toimintaan siten, että ne heikentävät asiakkaalle tarjottavan palvelun laatua. Kannustimet eivät myöskään saa haitata vakuutuksen tarjoajan ammattimaisen ja asiakkaan edun mukaisen toiminnan edellytyksiä.

Kiellettyä on tarjota sellaista sijoitusvakuutusta, joka tarjoamisen ajankohtana tehtävän arvon mukaan johtaa asiakkaan kannalta muuhun lopputulokseen kuin siihen, joka on kyseisessä tilanteessa asiakkaan kannalta paras. Asiamies, joka edustaa tiettyä vakuutusyhtiötä tai tiettyjä vakuutusyhtiöitä, on velvollinen tarjoamaan asiakkaalle sitä sijoitusvakuutusta, joka on asiamiehen edustamien vakuutusyhtiöiden ratkaisusta asiakkaalle paras ottaen huomioon myös siihen liitetyistä palveluista ja sijoituskohteista aiheutuvat kulut. Myös vakuutusmeklarin pitää suositella asiakkaan kannalta parasta sijoitusvakuutusta.

Vakuutusmeklari tai asiamies ei siis saa antaa henkilökohtaista suositusta sellaisesta sijoitusvakuutuksesta, joka maksimoi hänen henkilökohtaisen kannustimensa määrän, jos se ei samalla ole asiakkaan vakuutustarpeen täyttämisen kannalta paras ratkaisu.

3 Sijoitusvakuutusten määrittely

3.1 Henkivakuutusluokat ja liitännäisvakuutukset

Vakuutukset jaetaan vahinkovakuutus- ja henkivakuutusluokkiin, joita on kaikkiaan 27. Henkivakuutusyhtiöiden tekemät vakuutussopimukset kuuluvat Solvenssi II -direktiiviin² pohjautuen henkivakuutusluokkiin 1- 9.

- **Henkivakuutukset:**

Henkivakuutusluokkaan 1 sisältyvät vakuutus elämisen varalta, kuolemanvaravakuutus, vakuutus tietyn eliniän saavuttamisen tai sitä aikaisemman kuoleman varalta ja vakuutus vakuutusmaksujen palautuksiin sekä eläkevakuutukset. Henkivakuutusluokkaan 1 kuuluvat myös muut henkilövakuutukset, joita henkivakuutusyhtiö myöntää henkivakuutuksen lisäksi. Tällaisia vakuutuksia ovat esimerkiksi vakuutus henkilövahingon tai sen aiheuttaman työkyvyttömyyden, tapaturman

² Vakuutusyhtiöiden vakavaraisuutta säännellään ja yhdenmukaistetaan EU-tasolla Solvenssi II -direktiivillä (2009/138/EY). Direktiivi on tullut pääosin voimaan 1.1.2016.

aiheuttaman kuoleman taikka tapaturman tai sairauden aiheuttaman invaliditeetin varalta.

- **Sijoitussidonnaiset vakuutukset: Henkivakuutusluokkaan 3** kuuluvat sijoitussidonnaiset säästöhenki- ja eläkevakuutukset, joissa vakuutukseen liittyvät edut on vakuutusopimuksessa sidottu tiettyjen sijoitusten kehitykseen.
- **Kapitalisaatiosopimustoiminta kuuluu henkivakuutusluokkaan 6.**

Ota huomioon se, että **vakuutusopimuslaisissa** vakuutukset jaetaan **vahinko- ja henkilövakuutuksiin**. Henki-, eläke- ja sijoitusvakuutukset sekä kapitalisaatiosopimukset ovat vakuutusopimuslain tarkoittamia henkilövakuutuksia.

Erillisyyperiaate: Vakuutusluokkajaottelulla on käytännössä merkitystä siten, että henkivakuutusluokkien mukaisia vakuutusopimuksia saa tehdä vain henkivakuutusyhtiö. Henkivakuutusyhtiön **liitännäisvakuutuksena** myöntämät, vahinkovakuutusluokissa 1 ja 2 määritellyt tapaturma- ja sairausvakuutukset³ kuuluvat henkivakuutusluokkaan 1.

Liitännäisvakuutuksesta puhutaan silloin, kun vakuutusturva on liitännäinen pääasialliseen vakuutusturvaan nähden. Aikaisemmin on puhuttu lisäturvavakuutuksista.

Eläkevakuutuksiin ja säästöhenkivakuutuksiin liittyy yleensä myös **kuolemanvaravakuutus**⁴. Jos vakuutuksenottaja **peruuttaa**⁵ uuden eläkevakuutus- tai säästöhenkivakuutusopimuksen, tällainen liitännäisvakuutus peruuntuu samanaikaisesti ilman eri toimenpiteitä.

Liitännäistoiminta. Vakuutusyhtiö saa harjoittaa vakuutustoimintaan liittyvää liitännäistoimintaa, mikä tarkoittaa sitä, että vakuutusyhtiö toimii esimerkiksi muiden finanssisektorin ja eräiden muiden yritysten tuotteiden jakelu- tai markkinointikanavana.

Vakuutusyhtiö voi myydä ja markkinoida sellaisten yritysten tuotteita ja palveluja, jotka liittyvät vakuutustoimintaan (kuten riskienhallinta tai vahingontorjunta). Vakuutusyhtiö ei ota kantaakseen muuhun yritystoimintaan liittyviä riskejä. Liitännäistoiminnan pitää aina sopia vakuutusyhtiön liiketoiminnan luonteeseen, eikä se saa olla vakuutustoimintaan nähden olennaisessa asemassa.

3.2 Sijoitusvakuutuksen määritelmä

Sijoitusvakuutukset ovat korko- tai sijoitussidonnaisia⁶

- säästöhenkivakuutuksia
- kapitalisaatiosopimuksia tai
- yksilöllisiä eläkevakuutuksia.

³ Kun vahinkovakuutusyhtiö myöntää tapaturma- tai sairausvakuutuksen, kyse on vahinkovakuutusluokkaan 1 (tapaturmat) tai 2 (sairaus) kuuluvasta vakuutuksesta. Huomaa myös se, ettei esimerkiksi matkustajavakuutuksessa saa turvaa sairaudesta aiheutuvan invaliditeetin tai kuoleman varalta. Kyseiset riskit vakuutetaan henkivakuutuksella.

⁴ Henkivakuutuksessa on aikaisemmin puhuttu esimerkiksi vastuuvaaravakuutuksesta tai riskihenkivakuutuksesta. Nykyisin on sovittu käytettävän nimitystä kuolemanvaravakuutus. Vakuutusoppi, s. 66. Tässä materiaalissa käytetään em. määrittelyn vuoksi termiä 'kuolemanvaravakuutus'.

⁵ Liitännäisvakuutusta ei sisällytetä kapitalisaatiosopimukseen, koska siinä ei ole vakuutettua.

⁶ Vakuutus voi myös olla näiden yhdistelmä, eli osaksi korkosidonnainen (laskuperustekorkoinen, takuutuottoinen) ja osaksi sijoitussidonnainen.

Yksinkertaisimmasta **henkivakuutuksesta**⁷ (kuolemanvaravakuutus, joka on eräänlainen hengen palovakuutus) maksetaan vakuutussumma, jos vakuutettu kuolee vakuutuksen voimassaoloaikana. Jos hän elää vakuutuksen voimassaoloajan loppuun, korvausta ei makseta. Puhtaasti riskivakuuttamiseen keskittyvä henkivakuutuksen määritelmä on osittain vanhentunut. Nykyisin useimmat henkivakuutukset ovat pelkkiä säästämis- tai sijoitustuotteita, joissa riskiturva poikkeaa hyvin vähän vakuutussäästön määrästä tai riskiturvaa ei ole ollenkaan. Yleensä asiakas valitsee henkivakuutukseen vakuutussumman, eli kuolemantapauksessa maksettavan korvauksen määrän. Kuolemantapaussumman⁸ suuruus voi pysyä samana koko vakuutusajan tai se voi alentua vakuutetun henkilön iän noustessa. Kun vakuutetun ikä nousee, vakuutusmaksu voi nousta tai pysyä samana, jolloin korvausmäärä alenee iän noustessa. Indeksiin sidottua korvaussummaa tarkistetaan vuosittain indeksimuutoksen mukaan.

Sijoitusvakuutuksilla tarkoitetaan muita henkivakuutuksia, kuin niitä, joiden mukaiset etuudet maksetaan vain kuoleman sattuessa. Kuolemanvaravakuutusten lisäksi sijoitusvakuutuksia eivät ole myöskään ryhmähenkivakuutukset eivätkä ryhmävakuutuksena pidettävät eläkevakuutukset.

Vakuutusyhtiölaissa on määritelty **sijoitussidonnaiset vakuutukset**, joilla tarkoitetaan vakuutuksia, joissa vakuutusmaksujen tuotto sidotaan asiakkaan itse valitsemien sijoituskohteiden arvonkehitykseen. Laki vakuutusten tarjoamisesta määrittelee myös **vakuutusmuotoiset sijoitustuotteet**⁹, joilla tarkoitetaan muita sijoitusvakuutuksia kuin vapaaehtoisia eläkevakuutuksia.

Säästöhenkivakuutuksen ja kapitalisaatiosopimuksen merkittävin ero on henkivakuutus-
turvassa. Kapitalisaatiosopimukseen ei sisälly kuolemanvaraturvaa, koska vakuutuksessa ei ole vakuutettua henkilöä.

3.3 Sijoitustuotteiden ominaisuuksia

Kun vakuutuksenhakija harkitsee uuden sijoitusvakuutuksen ottamista, hänen kannaltaan olennaisia ydintietoja sijoitusvakuutusten ominaisuuksista ovat tuotto-odotus ja riski sekä vakuutuksesta asiakkaan maksettavaksi tulevat kulut.

Eräs sijoitusvakuutusten keskeinen piirre on se, ettei näihin vakuutuksiin yleensä liity vastuunvalintaa. Vakuutustapahtuma, eli ajankohta, jolloin säästöt otetaan käyttöön, on joko tarkoin tiedossa tai vakuutuksenottajan itse määrättävissä. Vakuutustapahtuma on toivottu, toisin kuin riskivakuutuksissa. Vakuutukselle tunnusomainen epävarmuus koskee sitä, kuinka pitkään vakuutettu elää. Yleensä kukin saa omaa panostaan, eli vakuutusmaksuja, vastaavan vastikkeen (säästösumma tai eläke).

Sijoitusvakuutuksille luonteenomaista on myös joustavuus vakuutusmaksujen suhteen. Asiakas voi poiketa tehdystä maksusuunnitelmasta maksamalla suurempia tai pienempiä erä kuin oli suunniteltu, tai hän voi pitää taukoja maksamisesta. Yleensä sijoitusvakuutuk-

⁷ FINE Opas "[Perustietoa henkivakuutuksesta](#)", 2021

⁸ Vakuutusturva voi olla tasasummainen tai alenevasummainen. Ensin mainitussa vaihtoehdossa turvan maksu nousee vakuutetun iän perusteella. Alenevasummaisen vakuutuksen korvaussumma (eli vakuutusmäärä tai kuolemantapaussumma) alenee vakuutetun iän perusteella.

⁹ Erottelulla on merkitystä sen suhteen, että vakuutusmuotoisista sijoitustuotteista pitää asiakkaalle antaa vakio-
muotoinen **avaintietoasiakirja**.

set ovat määräaikaista (päättymispäivä voi olla esimerkiksi 31.12.2038) tai muulla tavalla määriteltynä pitkäaikaista (esimerkiksi 25 vuotta).

Sijoitusvakuutusten valikoima on monipuolinen ja asiakkaalla on valittavana paljon erilaisia vaihtoehtoja. Vakuutus voi olla laskuperustekorkoinen tai sijoitussidonnainen tai niiden yhdistelmä. Vakuutusyhtiön tarjonnan mukaan asiakas voi myös valita useista erilaisista sijoituskohteista.

Sijoitusvakuutuksiin liittyvistä ominaisuuksista mainitaan tässä vielä seuraavat:

- Vakuutus voi olla pääomaturvattu tai se ei sisällä turvaa pääoman menettämisen varalta.
- Sijoitusvakuutukset sisältävät yleensä automaattisesti myös kuolemanvaravakuutuksen, jolloin säästö ei vakuutetun kuoleman jälkeen jää vakuutusyhtiölle vaan maksetaan edunsaajille. Kuolemantapausturvan vakuutusmäärä määritetään sijoitusvakuutusta tehtäessä ja se voi olla yhtä suuri kuin säästö pääoma tai esimerkiksi 95 % pääoma-arvosta.
- Jos asiakas tarvitsee lainaa, hän voi pantata sijoitusvakuutuksen.
- Valittavissa ovat myös kapitalisaatiosopimukset, joissa ei ole vakuutettua.
- Useisiin sijoitusvakuutuksiin voi kuolemanvaravakuutuksen lisäksi liittää myös liittämissä vakuutuksia, kuten työttömyys- tai työkyvyttömyysvakuutus taikka sairauskulu- tai yksityistapaturmavakuutus.

Säästäminen sijoitusvakuutuksiin on tavoitteellista. Asiakkaalla on mahdollisuus suuriin tuottoihin, ja hän voi sijoitusvakuutuksen avulla siirtää varoja tulevaa käyttöä varten ja saa siitä tuottoja. Hän voi myös säästää esim. sukulaislapsille tai ”vain” itselleen eläkkeen muodossa varoja.

Eräs sijoitusvakuutuksen muoto on säästäminen vapaaehtoiseen eläkevakuutukseen. Eläkesäästäminen on verotuetta, jos asiakas voi vähentää vakuutusmaksuja verotuksessaan. Vastaavasti korvauksena maksettava eläke on verotettavaa tuloa eläkkeensaajalle. Verotuseduista johtuen eläkevakuutusten takaisinostoa on rajoitettu.

Sijoitusvakuutuksilla voidaan saada turva inflaatiota vastaan, kun vakuutusyhtiö maksaa ennalta sovittua laskuperustekorkoa ja/tai vuosittain määräytyviä asiakashyvityksiä. Sijoitusten arvon nousu voi hyödyttää tuottojen muodossa enemmän kuin, jos rahat olisivat pankissa.

3.4 Vastuunvalinta sijoitusvakuutuksissa

Sopimusta vapaaehtoisesta henkilövakuutuksesta¹⁰ vakuutusyhtiön ei ole pakko tehdä jokaisen vakuutusta haluavan henkilön (tai yrityksen taikka yhteisön) kanssa. Vastuunvalinta voi tarkoittaa useita eri asioita, jotka kaikki pitää ottaa huomioon vakuutus sopimusta tehtäessä. Yhtiö voi pidättäytyä sopimuksen tekemisestä vakuutuksenottajaan tai vakuutettuun henkilöön liittyvistä riskitekijöistä johtuen. Tällöin on kyse **asiakasvalinnasta**,

¹⁰ Tilanne on sama muidenkin vapaaehtoisten vakuutusten kanssa. Vakuuttamis pakko koskee lakisääteisiä vakuutuksia, joiden myöntämisestä toimiluvan saanut vakuutusyhtiö ei voi kieltäytyä.

mutta kyse voi olla myös ns. **taloudellisesta vastuunvalinnasta** ja vakuutettavaan kohteeseen liittyvästä ns. **kohdevalinnasta**.

Vastuunvalintaperiaatteet: Vakuutusyhtiöllä pitää olla kirjalliset **myöntösäännöt**, joiden mukaan se ratkaisee, tehdäänkö asiakkaan kanssa vakuutus sopimus vai ei. Epäysperusteiden pitää aina olla hyvän vakuutustavan mukaisia ja peruste pitää kertoa kuluttaja-asiakkaalle kirjallisesti. Myös muutoksenhakuohjaus vakuutusyhtiön on liitettävä epäysratkaisuunsa.

Vastuunvalintaperiaatteista voi seurata, että asiakkaalle ei myönnetä esimerkiksi hänen hakemaansa kuolemanvaravakuutusta, jonka hän olisi halunnut sisällyttää sijoitusvakuutus ratkaisuun, tai hänelle ei myönnetä liitännäisvakuutuksena työkyvyttömyysvakuutusta.

Esimerkitapaus, joka kuvaa vastuunvalintarajoja sijoitusvakuutusta tehtäessä VKL 57/09 (22.9.2010)

- *Vuonna 1919 syntynyt vakuutuksenottaja oli tehnyt säästöhenkivakuutus sopimuksen vuonna 2001 (erääntymispäivä 31.5.2019), ja maksanut vakuutukseen n. 111.000 euroa. Sijoituskohteisiin tehtiin useita muutoksia. Vakuutuksenottaja kuoli vuonna 2005. Vakuutusta otettaessa oli ollut valittavissa 95 prosentin tai 105 prosentin kuolemanvaraturva. Vakuutusyhtiön mukaan vakuutushakemuksen yhteydessä vakuutettu allekirjoittaa selvityksen terveydentilastaan, jos kuolemanvaraturva on 105 % vakuutus säästöstä tai sitä enemmän. Jos vakuutettu ei katso olevansa riittävän terve allekirjoittamaan terveys selvitystä, vakuutukseen voi liittää kuolemanvaraturvan, joka on enintään 95 % vakuutus säästöstä. Sopimuksen kuolemanvaraturva oli 95 %, koska vakuutuksenottaja oli katsonut, ettei hän terveydentilansa vuoksi voi saada korkeampaa riskivakuutusturvaa. Ks. VKL-ratkaisu kohdassa 4.1.*

Asiakasvalinnassa on jo pitkän aikaa ollut tuttua ottaa huomioon rahanpesun ja terrorismin estämisestä annettu lainsäädäntö ja sen käytännön vaikutukset. Vakuutus sopimuksia tehtäessä tulee lisäksi ottaa huomioon EU:n vuonna 2022 Venäjän aloittaman Ukrainan sodan vuoksi asettamat taloudelliset pakotteet. Finanssivalvonnan valvottavatiedotteessa (15/2022¹¹, 4.3.2022) on korostettu sitä, että erityisen tärkeää on asiakkaiden perusteellinen tunteminen mukaan lukien tosiasialliset edunsaajat ja asiakkaan liiketoiminta sekä yhteistyö asiakkaiden kanssa maksujen perusteiden ja osapuolten selvittämiseksi.

Korvaushistorian perusteella on käytännön korvaustoiminnassa tiedossa, että suuret korvausmäärät nostavat riskiä vakuutustapahtuman sattumiselle (esimerkiksi suuret päiväkorvaukset työkyvyttömyystilanteissa). Ylivakuuttamista estääkseen vakuutusyhtiö voi tehdä suurten korvausmäärien kohdalla ns. **taloudellista vastuunvalintaa**. Sen avulla pyritään varmistamaan, että asiakkaalla on vakuutuksen ottamiselle aina taloudellinen peruste, ja ettei vakuutus sopimus houkuttele asiakasta väärinkäyttöksiin.

Koska vakuutusyhtiön pitää tuntea tai tunnistaa asiakkaansa, yhtiö voi tehdä asiakasvalintaratkaisun jo ennen kuin vapaaehtoisesta henkilö- tai muusta vakuutusturvasta voidaan keskustella. Sijoitusvakuutuksissa vakuutusyhtiöt ovat käytännössä luopuneet vastuunvalinnasta (**ns. kohdevalinnasta**), koska näissä vakuutuksissa ei puhtaassa muodossaan ole

¹¹ Ks. [FIVAn valvottavatiedote 15/2022](#). Tilanne syksyllä 2022

vakuutusyhtiön kannalta riskiä. Kapitalisaatiosopimuksessa vastuunvalintaa ei tehdä, koska siinä ei vakuuteta ketään henkilöä.

Vakuutetun pitkä elämä on eläkevakuutuksessa sinänsä riski, mutta tätä vakuutusyhtiö ei erikseen arvioi. Asiakkaan kannalta kuoleman riski katetaan erillisellä kuolemanvaraturvalla, joka voi olla esimerkiksi 75, 95 tai 100 prosenttia kertyneiden vakuutussäästöjen määrästä. Jos sijoitusvakuutuksessa tehdään henkilön terveydentilan perusteella vastuunvalintaa, se tehdään sen estämiseksi, ettei vakuutuksella spekuloidaisi esimerkiksi verotusmielessä.

Vakuutusyhtiö voi edellyttää vakuutettavalta terveys selvitystä, jos kyse on merkittävistä euromääristä. Jos asiakas hakee esimerkiksi 250.000 euron kertamaksuisia sijoitusvakuutusta 105 prosentin kuolemanvaraturvalla, vakuutusyhtiö saattaa edellyttää sitä, että vakuutettavan terveydentila selvitetään. Terveydentilan perusteella vakuutusyhtiö arvioi, tekeekö se asiakkaan haluaman vakuutussopimuksen.

4 Erityistilanteita elinkaaren eri vaiheissa

4.1 Sopimuksen tekeminen

Katso esimerkiksi Vakuutuslautakunnan ratkaisu VKL 57/09 (22.9.2010).

- *Vuonna 1919 syntynyt vakuutuksenottaja oli tehnyt säästöhenkivakuutussopimuksen vuonna 2001 (eräntymispäivä 31.5.2019), ja maksanut vakuutukseen n. 111.000 euroa. Sijoituskohteisiin tehtiin useita muutoksia. Vakuutuksenottaja kuoli vuonna 2005. Vakuutuslautakunta katsoi, että vakuutusyhtiö oli antanut lain edellyttämät tiedot. Vakuutusyhtiön ei katsottu menetelleen virheellisesti vain sillä perusteella, että valittaja olisi saanut vakuutuksenottajan kuoleman jälkeen käyttöönsä enemmän varoja, jos vakuutuksenottaja olisi sijoittanut varojaan johonkin toiseen kohteeseen. Näyttöä ei ollut siitä, että muutokset sopimukseen olisi tehty vastoin vakuutuksenottajan tahtoa. Yksinomaan korkea ikä ei automaattisesti ole osoitus siitä, että henkilön oikeudellista toimintakykyä olisi pidettävä puutteellisena. Sijoituskokemuksen puuttuminen ei merkitse sitä, että sijoitussidonnaisen vakuutuksen tarjoamista olisi pidettävä sopimattomana tai hyvän vakuutustavan vastaisena. Myöskään 95 prosentin kuolemanvaraturvan sisältäneen säästöhenkivakuutuksen tarjoamista vakuutuksenottajalle ei pidetty lain tai hyvän vakuutustavan vastaisena. Vakuutusyhtiö ei ollut velvollinen suostumaan valittajan esittämiin korvausvaatimuksiin.*

Useat käytännön esimerkkitapaukset, joista muutamia sisältyy tähän materiaaliin, painottavat sitä, että yleensä tilanteet on hyvä dokumentoida tarkkoine perusteluineen huolellisesti. Tämä korostuu, jos kyse on poikkeuksellisesta tilanteesta. Asiakkaan tahto ja syyt ratkaisulle on helpompi jälkikäteen selvittää niin, etteivät ne synnytä kiistoja vakuutetun omaisten tai muiden edunsaajien kesken.

4.2 Vakuutetun tai edunsaajan muuttaminen

Muissa sijoitusvakuutuksissa kuin kapitalisaatiosopimuksissa on aina **joku henkilö vakuutettuna**. Vakuutettu voi olla vakuutuksenottaja itse tai joku muu henkilö, esimerkiksi vakuutuksenottajan lapsenlapsi tai vanhempi, sisar, aviopuoliso tai muu kuin lähiomainen

(esimerkiksi avopuoliso). Säästöt palautetaan, jos vakuutettu elää sovittuna aikana. Vakuutusnottaja voi yleensä itse nostaa säästönsä jo ennen sovittua nostoaikaa.

Vakuutettua ei yleensä voi vaihtaa henkilövakuutuksissa, koska vakuutettu on vakuutettava kohde. Vakuutusyhtiö haluaa pidättää itselleen oikeuden ratkaista vakuutusturvan myöntäminen ja sen edellytykset, eikä sopimuksessa vakuutettuna olevaa henkilöä sen vuoksi yleensä voi vaihtaa. Jos vakuutusnottaja haluaa tehdä vakuutuksen toisen henkilön hyväksi, se tapahtuu tekemällä uusi vakuutus sopimus, eikä voimassa olevan vakuutuksen vakuutettua vaihtamalla. Jos vakuutusnottaja ei enää halua pitää vakuutusta aikaisemmin nimetyn vakuutetun hyväksi voimassa, hän voi irtisanoa sopimuksen ja nostaa takaisinostoarvon.

Vakuutusnottajan keskeisimpiä oikeuksia on määrätä **edunsaaja**, eli vakuutus sopimusta tehdessään vakuutusnottaja määrittää sen, kenelle hän haluaa kuolemantapauskorvauksen maksettavaksi, ja kenelle sopimuksen säästö pääoma maksetaan, kun sopimusaikaa päättyy.

Edunsaaja on joku muu kuin vakuutusnottaja itse tai vakuutettu. Eläkevakuutuksessa edunsaajaa voidaan kutsua myös eläkkeensaajaksi. Edunsaaja voi olla yksi ihminen tai useat ihmiset, yritys tai yhteisö taikka jonkun henkilön kuolinpesä. Edunsaajalla on oikeus korvaukseen vakuutusnottajan tai vakuutetun sijasta. Jos vakuutusnottaja ei ole määrännyt vakuutetulle edunsaajaa kuolemantapauksen varalta, korvaus kuuluu vakuutetun kuolinpesään. Kun vakuutuksessa on edunsaaja, korvausta ei makseta kuolinpesälle.

Edunsaajan oikeus ennen vakuutustapahtumaa on ns. piilevä oikeus. Vakuutusnottaja voi muuttaa edunsaajamääräystä tarkoituksen mukaisemmaksi, kun olosuhteissa, joita silmällä pitäen määräys on annettu, tapahtuu muutoksia. Edunsaajasta tulee kuitenkin vakuutuksen omistaja, jos vakuutusnottaja, joka ei ole samalla vakuutettu, kuolee ennen vakuutustapahtuman sattumista (eli sitä, että vakuutettuna oleva henkilö kuolee).

Jos vakuutuksesta on annettu peruuttamaton edunsaajamääräys, vakuutuksen panttaaminen tai omistajan vaihtaminen edellyttää edunsaajan suostumusta. Näistä toimista pitää myös ilmoittaa vakuutusyhtiölle kirjallisesti, jotta toimenpide tehoaa myös vakuutuksen ottajan velkoihin nähden.

Ota huomioon, että asiakaspalvelutilanteissa asiakkaita kannattaa pyytää tarkistamaan nykyiset edunsaajamääräykset kaikissa henkilövakuutuksissa erityisesti sen vuoksi, että vakuutus korvauksia koskevien perintöverosäännösten muuttumisesta (vuoden 2018 alussa) on jo kulunut useita vuosia. Esimerkiksi puolison ja muiden lähiomaisten osalta voi olla merkityksellistä se, miten edunsaaja nimetään, koska vakuutus sopimuksen perusteella maksettavat korvaukset ovat perinnönsaajalle perintöverotettavaa varallisuutta. Tarkistaminen kannattaa senkin vuoksi, että vakuutusnottajan aikanaan määrittelemä tarkoitus on voinut vuosien kuluessa muuttua ja että perhesuhteissa on voinut tapahtua paljonkin muutoksia.

Toinen konkreettinen tilanne, jossa edunsaajan tarkistaminen on erittäin tärkeä, liittyy vakuutettuna olevan lapsen edunsaajaan. Jos lapsen vanhemmat eroavat, ja edunsaajaksi on merkitty lapsen vanhemmat, vakuutus korvaus jaetaan elossa olevien isän ja äidin kanssa tasan. Jos on tarkoitus, ettei korvausta maksettaisi sille vanhemmalle, joka eron jälkeen ei ole lapsen huoltaja, edunsaajamääräystä kannattaa muuttaa halutun mukaiseksi.

4.3 Vakuutuksen panttaaminen tai omistajan vaihtuminen

Henkilövakuutusta voi käyttää korvaustilanteiden lisäksi muun muassa panttaamalla vakuutuksen tai nostamalla vakuutusta vastaan lainaa tai nostamalla takaisinostoarvon (kokonaan tai osaksi) kesken vakuutusajan. Vakuutuksen omistajakin voi vaihtua. Kaikista näistä tilanteista on hyvä olla perillä, jos/kun asiakas kyselee mahdollisuuksiaan hyödyntää sijoitusvakuutustaan ennen vakuutuskauden päättymistä.

Vakuutuksenottaja voi luovuttaa henkivakuutuksen toiselle tai **pantata**¹² siihen perustuvan oikeuden. Luovutus tai panttaus sitoo vakuutuksenottajan velkojia, kun siitä on ilmoitettu vakuutusyhtiölle. Jotta vakuutus hyväksytään pantiksi, sillä pitää olla taloudellista merkitystä ja pantin tulee olla realisoitavissa, jos sillä turvattava sitoumus jää hoitamatta. Esimerkiksi, jos pantiksi otetaan eläkevakuutus, pitää varmistaa, että vakuutuksen voi myydä takaisin vakuutusyhtiölle eli että sillä on takaisinostoarvoa.

Käytännössä **lainaturvavakuutus, eli turva lainan takaisinmaksun varalta**, on henkivakuutus, jossa vakuutusturvan määrä sidotaan lainapääoman ja korkojen sekä kulujen kulloinkin avoinna olevaan yhteismäärään. Vakuutusturva voi kattaa myös esimerkiksi puolet tai tietyn prosenttiosuuden lainan maksamatta olevasta määrästä. Vakuutuksenottaja panttaa henkivakuutuksen luoton antaneelle pankille vakuudeksi lainapääoman maksamisesta siinä tapauksessa, että vakuutettu kuolee ennen kuin laina on maksettu takaisin. Myös sijoitusvakuutuksen voi pantata lainan vakuudeksi.

Lainaturvavakuutuksen keskeinen piirre on se, että vakuutusehtoihin yleensä sisältyvän ns. **tarkoitemääräyksen** mukaan vakuutuksesta maksettava korvaus pitää käyttää nimenomaan lainan pääoman, korkojen ja kulujen (kuten toimitus- ja vastaavien palkkioiden) maksamiseen. Jos korvauksesta jää lainan poismaksun jälkeen jotain jäljelle, vakuutusyhtiö maksaa jäljelle jääneen vakuutussumman edunsaajalle. Vakuutus sopimuksessa voi lisäksi olla ehto, jonka mukaan (vain) isot kertakorvaukset pantataan pankille lainan vakuudeksi. Useimpien lainaturvavakuutusten ehdoissa määrätään, että kuolemantapauskorvaus pantataan aina pankille.

Esimerkkitapaus korkeimmasta hallinto-oikeudesta; KHO 2007:28 (21.11.2007)

Kun vakuutetun henkilön (A) lainaturvavakuutuksessa oli määrätty edunsaajat (eli omaiset, eli A:n vanhemmat), vakuutuksesta maksettava kuolemantapauskorvaus ei kuulunut vakuutetun kuolinpesään. A:n kuoleman jälkeen vakuutusyhtiö maksoi pankille vakuutus sopimuksen tarkoitemääräyksen¹³ mukaisen korvauksen, jonka pankki käytti lainan jäljellä olleen pääoman maksamiseen. Korvaussuorituksesta ei peritty veroa. Kuolinpesään kuulumattomilla varoilla maksettua lainapääomaa (50.268,80 euroa) ei KHO:n ratkaisun mukaan voitu ottaa huomioon perinnönjättäjän velkana.

Oletettavasti ratkaisusta seurasi se, että A:n kuolinpesän varallisuus ”kasvoi” ja omaisille tuli maksettavaksi perintöveroa. Jos A:n kuolinpäivänä maksamatta ollut laina olisi katsottu pesän velaksi, mutta lainaturvavakuutuksesta

¹² Panttaus tarkoittaa sitä, että vakuutuksenottaja antaa vakuutuksen tarkoittaman etuuden oman tai toisen henkilön (tai yrityksen tai yhteisön) rahamääräisen tai muun sitoumuksen täyttämisen vakuudeksi. Jos velallinen ei kykene täyttämään sitoumustaan, esimerkiksi maksamaan velkaansa, pantti voidaan käyttää tämän vastuun kattamiseen. Pantti annetaan velkojalle.

¹³ Kuolemantapauskorvaus on käytettävä vakuutus sopimuksessa mainitun luoton pääoman ja lainakorkojen suorituksiksi

maksettava korvaus ei olisi kuulunut pesän varoihin, perinnön määrä ei olisi ylittänyt perintöverosta vapaata määrää (eli 20.000 euroa kutakin perillistä kohti).

Jos vakuutuksenottaja on antanut peruuttamattoman edunsaajamääräyksen, vakuutuksen luovuttaminen tai panttaaminen edellyttää sitoumuksen saaneen edunsaajan suostumusta. Kun vakuutukseen perustuva oikeus on pantattu, panttioikeuden haltijan suostumus tarvitaan takaisinostoon, vakuutuskirjalainan ottamiseen tai muuhun panttioikeuden haltijan oikeutta rajoittavaan toimenpiteeseen.

Vakuutuskirjalainasta¹⁴ on kyse tilanteessa, jossa henkivakuutusyhtiö myöntää vakuutuksenottajalle lainaa vakuutuksen takaisinostoarvoa vastaan. Tällöin lainan vakuudeksi ei välttämättä tarvita muita vakuuksia. Lainasta vakuutuksenottaja maksaa korkoa, mutta sitä ei yleensä lyhennetä laina-aikana. Takaisinostoarvon lisäksi vakuutuksessa pitää olla kuolemanvaraturva ja vakuutuksen päättyessä maksettava säästösumma.

Vakuutuksen omistusoikeuden siirtäminen merkitsee sitä, että uusi henkilö – ihminen, yritys tai muu yhteisö – tulee käyttämään vakuutukseen perustuvia vakuutuksenottajan oikeuksia. Vakuutuksen uusi omistaja voi muuttaa edunsaajaa, tehdä vakuutukseen muita muutoksia, lopettaa vakuutuksen tai myydä sen vakuutusyhtiölle ja nostaa takaisinostoarvon.

Jos vakuutuksessa on peruuttamaton edunsaajamääräys, luovuttamiseen pitää saada edunsaajan suostumus. Edunsaajasitoumus rajoittaa myös uuden omistajan oikeuksia samalla tavoin kuin aikaisemmankin omistajan.

Omistusoikeuden siirrosta pitää ilmoittaa vakuutusyhtiölle kirjallisesti, jotta siirto saisi laillisen vaikutuksen kolmansiiin osapuoliin nähden.

Vakuutuksenottajan **oikeudet siirtyvät edunsaajalle**, jos **vakuutuksenottaja kuolee** henkivakuutussopimuksen voimassaoloaikana, eikä vakuutuksenottaja ole itse ollut vakuutettuna. Edunsaajasta tulee vakuutuksen omistaja¹⁵ myös silloin, kun henkivakuutussopimuksessa olevan ehdon mukaan vakuutuskorvauksen suorittamisaika ei riipu vakuutuksenottajan kuolemasta. Näissä tilanteissa vakuutussopimuksen voimassaolo jatkuu. Jos vakuutuksenottaja ei ollut määrännyt edunsaajaa, säästösumma kuuluu vakuutuksenottajan kuolinpesän varoihin.

4.4 Kapitalisaatiosopimuksen erityispiirteitä

Kapitalisaatiosopimus on luonteeltaan ns. pääoman takaisinmaksusopimus¹⁶, jossa ei ole vakuutettua henkilöä lainkaan. Kapitalisaatiosopimusta ei tehdä elämän eikä kuoleman

¹⁴ Vakuutuskirjalainoja ei nykyisin enää käytetä paljonkaan, mutta tällainenkin instrumentti on hyvä tuntee.

¹⁵ Vakuutussopimuslain 47 §:n 4 momentti. Edunsaajan vakuutuksenottaja on "aikanaan" määrännyt sopimukseen.

¹⁶ Kyse on vakuutusteknisiin laskelmiin perustuvasta, kertyneen pääoman takaisin maksua tarkoittavasta sopimuksesta. Suomessa kapitalisaatiosopimukset luokitellaan EU:n henkivakuutusdirektiivin perusteella henkivakuutusluokkaan 6. Vakuutussopimuslakia (4 a §) sovelletaan vain osittain kapitalisaatiosopimukseen, ja lain mukaan kyse on sijoitusvakuutuksesta, jossa ei ole vakuutettua. Tosiasiallisesti kyse ei ole vakuutuksesta, koska siinä ei ole vakuutettua, eikä sen vuoksi voi sattua mitään sopimuksessa tarkoitettua vakuutustapahtumaa.

varalta. Sopimukseen ei sisälly minkäänlaista kuolemanvaraturvaa, eikä kuolevuudella sen vuoksi ole merkitystä.

Kapitalisaatiosopimukset ovat aina määräaikaisia. Ne voivat olla kertamaksuisia tai jatkuva- maksuisia, perustekorkoisia tai sijoitussidonnaisia. Pääasiallinen kohderyhmä ovat alkujaan olleet yritykset ja yhteisöt, joille sijoituksen suuri koko antaa mahdollisuuden edulliseen kuormitusmalliin. Nykyisin käytetään yleensä sijoitussidonnaisia kapitalisaatiosopimuksia, joissa yritys tai yhteisö voi ilman välittämiä veroseuraamuksia vaihtaa rahastoja, ja näin säästää omia hallinnollisia kulujaan.

Vakuutusyhtiöt tekevät nykyisin kapitalisaatiosopimuksia paljon myös yksityishenkilöiden kanssa. Vakuutusyhtiön kannalta kapitalisaatiosopimukset ovat yksinkertaisempia, kun niissä ei tarvitse kiinnittää huomiota vakuutetun ikään, kuolevuuden vaikutukseen tuotossa tai erilaisten edunsaajamääräysten merkitykseen.

Kapitalisaatiosopimuksen perusteella sijoittajalle kertynyt tuotto verotetaan pääomatulona veronalaista pääomatuloa koskevan yleissäännöksen perusteella.

Vakuutuksenottaja voi siirtää kapitalisaatiosopimuksen jollekin toiselle henkilölle vastiketta vastaan. Siirtäminen tapahtuu käytännössä siten, että vakuutuksenottaja myy säästösumman suuruisen saamisoikeuden vakuutusyhtiöltä. Sopimus jatkuu, ja se on voimassa uuden omistajan hyväksi alkuperäisen voimassaoloajan päättymiseen asti.

- Jos vastike on suurempi kuin sijoitettu pääoma, erotus on vakuutuksenottajan verotettavaa pääomatuloa¹⁷ (eli luovutusvoittoa). 1.1.2020 alkaen luonnollisen henkilön verotuksessa ei sovelleta hankintameno-olettamaa, mikä tarkoittaa sitä, että luovutusvoiton määrää laskettaessa vakuutuksenottaja voi vähentää vain todellisen hankintamenon.
- Jos vastike on sijoitettua pääomaa pienempi, vakuutuksenottaja ei tässä vaiheessa voi vähentää tappiota verotuksessa.

Pohdintatehtävä¹⁸: Minkä vuoksi vakuutuksenottaja ei voi vähentää tappiota tässä vaiheessa?

Jos vakuutuksenottaja kuolee kapitalisaatiosopimuksen voimassaoloaikana, hänen oikeutensa siirtyvät hänen kuolinpesälleen. Kapitalisaatiosopimusta ei verotuksessa pidetä henkivakuutuksena eikä sopimuksen perusteella makseta kuolemantapauskorvausta. Tämän seurauksena kapitalisaatiosopimus on osa vainajan varoja. Perillisille ja/tai testamentinsaajille sopimuksesta tuleva varallisuus on perintö- ja lahjaverolain mukaan verotettavaa varallisuutta. Korkeimman hallinto-oikeuden ennakkopäätöksen (KHO 2017:195, 19.11.2017) mukaan sopimuksen arvo on sen takaisinostoarvo vakuutuksenottajan kuolinhetkellä.

¹⁷ Ks. KHO 2019:79 (18.6.2019). Kyse on tuloverolain 45.1 §:n tarkoittamasta omaisuuden luovutuksesta.

¹⁸ Vastaus löytyy verotusta koskevasta materiaalin kohdasta.

4.5 Maksuihin, säästöihin ja kuluihin liittyviä asioita

Esimerkkejä Vakuutuslautakunnasta:

VKL 310/12 (6.11.2013)

- *Asiakas on tyytymätön säästöhenkivakuutuksestaan perittyjen kulujen ja toimenpide- sekä lunastuspalkkioiden määrään. Kysymys on siitä, mitä osapuolten kesken on sovittu palkkioista ja siitä, oliko vakuutusyhtiö täyttänyt tiedonantovelvollisuutensa sopimuksen ominaisuuksista ja perittäväksi tulevista maksuista. Lautakunta katsoi, että tuoteselosteeseen ja hinnastoon normaalilla huolellisuudella perehtyessään asiakkaan on täytyntä olla perillä siitä, että vakuutusyhtiö tulisi perimään hinnastosta ilmenevät kuormitus- ja hoitopalkkiot sekä kuolemanvaraturvan maksun ja että säästöjen takaisinostotilanteessa perittäisiin erillinen 1 prosentin lunastuspalkkio ja toimenpidepalkkio. Tuoteselosteessa oli erikseen mainittu, ettei vakuutusyhtiö ole vastuussa tuoton vaihtelusta eikä arvonkehityksestä. Vakuutuksen hoidon osalta lautakunta totesi, että palvelu, jossa vakuutusyhtiö tai sen asiamiehenä toimiva pankki seuraisivat vakuutuksenottajan sijoitussidonnaiseen vakuutukseen valitsemien rahastojen kehitystä ja antaisivat niiden suhteen oma-aloitteisesti toimenpide-ehdotuksia, ei tavanomaisesti kuulu sijoitussidonnaisiin vakuutuksiin tai yleensäkin rahastosijoittamiseen. Asiakas ei ole erikseen sopinut tällaisesta poikkeuksellisesta palvelusta. Vakuutusyhtiö tai sen asiamiehenä toiminut pankki eivät olleet laiminlyöneet niille kuuluneita velvollisuuksia, eikä vakuutusyhtiö ollut velvollinen suostumaan asiakkaan vaatimukseen 3.050 euron toimenpide- ja lunastuspalkkion palauttamisesta.*

VKL 676/05¹⁹:

- *Asiassa oli kysymys henkivakuutusyhtiön oikeudesta tehdä sopimukseen muutoksia. Keskeinen kysymys oli korkotason muuttumista koskeva peruste muutokselle. Lautakunta katsoi, että korkotason aleneminen ja erityisesti korkotason jääminen pitkäaikaisesti kysymyksessä olevien vakuutus sopimusten myöntämisaikojen korkotasoa merkittävästi alhaisemmaksi, on ollut vakuutusyhtiölle vakuutus sopimuslain 20 §:n 3 momentin mukainen peruste säästöhenkivakuutuksen ehtojen muuttamiselle. Asia koski myös niin sanottua ehtomuutosten ketjuttamista peräkkäisinä vakuutusmaksukausina. Lautakunta tarkasteli muutoksia kokonaisuutena ja arvioi niiden vaikutusta muutoksen olennaisuuteen alkuperäiseen sopimukseen verrattuna. Muutosten ei tässä tapauksessa katsottu merkinneen sopimuksen olennaista muutusta.*

VKL 151/10 (26.10.2011):

- *Vapaaehtoisen eläkevakuutuksen ehtojen muuttaminen ja rahastojen vaihtaminen: Rahastojen vaihtaminen ei tarkoita vakuutus sopimuksen ehtojen muuttamista. Vakuutusyhtiöllä oli oikeus siirtää säästöt toiseen rahastoon, kun vakuutukseen liitetty rahasto oli poistunut valikoimasta. Vakuutusehtojen perusteella vakuutusyhtiön olisi pitänyt siirtää varat valikoimasta poistamastaan rahastosta (GAP rahasto) vakuutusehdoissa vastaavan kaltaisen*

¹⁹ Vakuutusyhtiö teki kolmena peräkkäisenä vuonna muutoksia. Ratkaisu on selostettu FINEn 29.11.2013 päivätyssä koosteessa: Vapaaehtoisen vakuutuksen vakuutusmaksun ja muiden sopimusehtojen muuttaminen.

tilanteen varalta määrätyle korottomalle tilille odottamaan vakuutusnottajan antamia ohjeita. Vakuutusyhtiöllä ei ollut vakuutus sopimuksen ehtoihin tai vakuutusnottajan passiivisuuteen perustuvaa oikeutta oma-aloitteisesti siirtää vakuutus sopimukseen valitussa rahastossa olleita varoja matalaksikaan katsottua sijoitus riskiä sisältäneeseen (EPA) rahastoon.

Koska vakuutusyhtiö oli lähettänyt asiakkaalle useita ilmoituksia rahastojen siir rosta, asiakkaalle oli syntynyt reklamaatiovelvollisuus. Hänen olisi tullut kohtuulli sessa ajassa ilmoittaa, ettei hän pidä vakuutusyhtiön toteuttamaa siirtoa sopimuk sen mukaisena. Koska rahaston arvonalennukset olivat tapahtuneet vasta vuoden 2008 kuluessa²⁰, vakuutusyhtiö ei ollut virheellisestä menettelystään huolimatta velvollinen korvaamaan asiakkaan vaatimia summia.

4.6 Vakuutusmaksut, vakuutusmäärä ja säästösumma

Henkivakuutuksissa, eli puhtaissa **kuolemanvaravakuutuksissa**, vakuutusnottaja voi va lita kiinteäsummaisen vakuutusturvan, jolloin vakuutukseen valitaan asiakkaan tarpeitten kannalta asianmukainen, suositeltu, sopiva vakuutusmäärä eli korvaussumma. Vaikka turva olisi kiinteäsummainen, siihen tehdään yleensä vuosittain indeksin muutosta vastaava muutos, jotta sopimuksen reaaliarvo säilyisi. Ns. laskuperustekorkoisen henkivakuutuksen vakuutusmäärää tarkistetaan vuosittain sopimuksen mukaisilla hyvityksillä, kuten peruste hyvitykset ja vakuutusyhtiön voitonjako. Toinen yleisesti käytetty vaihtoehto on aleneva summainen vakuutus, jossa turva on aluksi suurempi, mutta pienenee vakuutetun iän mu kaan tietyn asteikon perusteella. Molemmissa vaihtoehtoissa ns. riskivakuutuksen maksu perustuu kuolevuuteen, ikään ja vastaaviin tekijöihin (sukupuolta ei nykyisin voi käyttää maksuperusteena), hoitokulukuormitukseen ja varmuuslisään epäedullisen vahinkokehityk sen varalta. Luonnollisesti myös vakuutusmäärä, eli sopimukseen sisältyvä kuolemantapaus korvauksen määrä, vaikuttaa vakuutuksesta perittävään maksuun.

Perinteisissä säästöhenkivakuutuksissa asiakas maksaa vakuutusmaksuja eli säästää pie nissä erissä. Säästö muodostuu maksetuista maksuista, laskuperustekorosta ja lisäkorosta. Vakuutusyhtiö säilyttää varoja asiakkaan lukuun, ja tuotto muodostuu käytännössä vakuu tusyhtiön tekemien sijoitusten onnistumisesta, ja sen perusteella syntyvästä lisäkorosta. Yleensä säästöhenkivakuutus sopimukseen sisältyy kuolemanvaraturvan kattava henkiva kuutus, ja vakuutusyhtiö maksaa joko säästösumman tai kuolemantapaus korvauksen. Hen kivakuutusturva sidotaan yleisesti säästösummaan siten, että se on tietty prosenttiosuus (esimerkiksi 99 % tai 100 %) sopimuksessa olevasta säästösummasta vakuutetun kuo linajankohtana.

Sijoitussidonnaisissa säästöhenkivakuutuksissa vakuutusnottaja valitsee itse ne sijoitus kohteet, joiden arvojen mukaan vakuutuksen säästösumma määräytyy. Vakuutusyhtiö si joittaa asiakkaan maksamat vakuutusmaksut asiakkaan nimeämiin kohteisiin, jotka siirtyvät vakuutusyhtiön omistukseen. Kohteiden arvojen muutosten mukaisesti vakuutusyhtiö hy vittää asiakkaan sopimusta, jolloin esimerkiksi kohteiden omistamisesta perittävät kulut pienentävät asiakkaalle syntyvää tuottoa. Kohteiden arvojen muutokset voivat myös johtaa siihen, että asiakkaan säästösumma pienenee. Vakuutusyhtiö vähentää säästösummasta myös kuolemanvaravakuutuksen ylläpitämiseksi tarvittavat maksut, jolloin sijoitussopimuk sen säästö pääoma laskee. Vastuu sijoitusten arvojen muutoksista on vakuutusnottajalla. Säästö ei ole pääomaturvattu, eikä sijoitusvakuutuksia varten ole talletussuojajärjestelmän

²⁰ Siirto tapahtui vuonna 2006.

kaltaista turvaa. **Kapitalisaatiosopimusten** säästö pääoma muodostuu vastaavalla tavalla kuin sijoitussidonnaisissa vakuutuksissa kuitenkin siten, että koska sopimukseen ei sisälly kuolemanvaraturvaa, säästösummasta ei vähennetä ns. riskimaksua.

Nykyisin tarjolla olevissa **eläkevakuutuksissa** on yleensä säästöä vastaava vanhuuseläketurva ja kuolemantapausturva, ja vakuutukset ovat joustavamaksuisia. Vakuutusta tehdessä laaditaan maksusuunnitelma, mutta suunnitelma ei sido asiakasta, joka voi maksaa maksuja enemmän tai vähemmän, taikka muuna ajankohtana, kuin mitä sopimuksessa on mainittu. Sijoitussidonnaisissa eläkevakuutuksissa säästö kertyy vakuutusmaksuilla hankittujen, vakuutukseen liitettyjen rahasto-osuuksien arvojen kehityksen mukaan. Eläkevakuutuksesta (perinteinen, laskuperustekorkoinen) on mahdollista etukäteen laskea tarkasti, minkä suuruinen eläke tulee vähintään maksettavaksi, jos asiakas noudattaa maksusuunnitelmaa. Sen sijaan sijoitussidonnaisessa eläkevakuutuksessa ei voi etukäteen tietää, millaiseksi tulevan eläkkeen suuruus kehittyy siinä vaiheessa, kun vakuutettu jää eläkkeelle sopimuksessa sovitussa eläkeiässä.

4.7 Sopimukseen sisältyvän edun ulosmittaus

Ulosmittaus on erityistäytäntöönpanoa. Sijoitusvakuutuksissa ulosmittaus on sallittu vain vakuutuksenottajan velasta, ei vakuutetun tai edunsaajan velasta. Ulosmittausta ei voi tehdä vakuutuksenottajan velasta enää sen jälkeen, kun vakuutussumma on tullut maksettavaksi tai ensimmäinen eläke-erä on eräännytynyt. Tässä vaiheessa voidaan edunsaajalle tuleva säästösumma tai eläke ulosmitata hänen velastaan, ja näin saada varoja edunsaajan velkojien saatavien maksamiseen.

Ulosmittausta ei saa tehdä kummankaan puolison velasta²¹, jos henkivakuutuksessa on vakuutettuna vakuutuksenottaja itse tai hänen puolisonsa. Edellytyksenä ulosmittauksen rajoittamiselle on se, että vakuutuksen ottamisesta on kulunut yli 5 vuotta ja vakuutusmaksuja on sovittu maksettavaksi vähintään 10 vuotta, eikä vakuutuksen maksusuunnitelmaa ole sanottavasti ylitetty.

Ulosmittauksen käytännön merkitystä vähentää se, että vakuutusehdot voivat estää pääoman realisoimisen, kuten yleensä yksityishenkilöiden eläkevakuutuksissa. Myös peruuttamaton edunsaajamääräys heikentää ulosmittauksen vaikutusta. Tehokkaampi keino velan perimiseksi on hakea velallinen konkurssiin.

4.8 Velallisen konkurssi ja sijoitusvakuutukset

Konkurssi on yleistäytäntöönpanoa. Kun velallinen asetetaan konkurssiin, hänen velkojansa ryhtyvät selvittämään kaikki velat ja varat sekä käyttämään velkojen maksuun velallisen omaisuutta niin pitkälle kuin sitä riittää.

Konkurssipesään kuuluu vain sellainen omaisuus, joka voitaisiin ulosmitata. Tällä perusteella esimerkiksi yli 10 vuotta sitten otettu vakuutus, jossa vakuutuksenottaja on itse vakuutettuna, ei kuulu konkurssipesään. Jos vakuutuksesta on annettu peruuttamaton edunsaajamääräys, vakuutukseen perustuva oikeus voidaan ulosmitata vakuutuksenottajan veloista, ja se kuuluu siten myös tämän konkurssipesään.

²¹ Elatusvelvollisuutta koskevat velat voidaan kuitenkin ulosmitata.

Kohtuuttoman suurten vakuutusmaksujen palauttamisesta on vakuutus sopimuslaissa säännökset. Konkurssipesä voi vaatia, että 3 vuoden aikana ennen konkurssin alkamista vakuutukseen maksetut vakuutusmaksut, jotka eivät ole olleet kohtuullisessa suhteessa vakuutuksenottajan oloihin ja varoihin, palautetaan. Säännöksen taustalla on ajatus siitä, ettei velallinen voi vararikon uhatessa siirtää varoja vakuutuksen kautta velkojien ulottumattomiin. Palautettava määrä on enintään takaisinostoarvo.

Vakuutuslautakunta VKL 508/15 (24.5.2017).

Esimerkki konkurssiin menneen yrityksen ottamasta eläkevakuutuksesta.

- *Kysymys oli siitä, onko vakuutuksenottajayrityksen A Oy:n konkurssipesällä oikeus ostaa takaisin vapaaehtoiset eläkevakuutukset, joissa B ja C olivat vakuutettuja. Konkurssipesä oli myös ilmoittanut edunsaajamääräysten muuttamisesta. Lautakunta katsoi, ettei asiassa ollut esitetty selvitystä siitä, että konkurssipesälle olisi syntynyt tarkasteltavia vakuutuksia koskeva takaisinostoperuste. Eläkevakuutuksen takaisinosto on mahdollista tehdä vain vakuutus sopimuslain ja vakuutusehtojen tarkoittamissa tilanteissa, joista ei ollut asiassa esitetty selvitystä. Edunsaajamääräyksen osalta lautakunta totesi, että eläkevakuutuksella kartutetaan edunsaajan asemassa olevalle vakuutetulle eläketurvaa. Eläkettä maksetaan kuukausittain etukäteen sovittuna eläkeaikana, jos vakuutettu elää. Eläke suoritetaan siten vakuutetulle. Vakuutuksenottajalla ei ole oikeutta määrätä eläke-etuuden saajaksi **muuta henkilöä kuin vakuutetun**. Kuolemantapauskorvauksen osalta vakuutuksenottajan oikeutta edunsaajan määräämiseen ei ole rajoitettu sopimusehdoissa. Konkurssipesä ei voi määrätä eläke-etuuksien edunsaajaksi **vakuutettujen sijasta muuta henkilöä**. Lautakunta ei suosittanut muutosta vakuutusyhtiön päätökseen, jossa se oli kieltäytynyt takaisinostoarvojen maksamisesta.*

4.9 Esimerkitapauksia

Korkeimman oikeuden ratkaisu (, jota ei tässä tarkemmin selosteta):

- [KKO:2011:5 Tiedot kokeneelle sijoittajalle.](#)

Vakuutus-, arvopaperi- ja sijoituslautakunnan ratkaisuja:

VKL 669/11 (21.3.2013)

- *Asiassa oli kyse sijoitussidonnaisen säästöhenkivakuutuksen ja eläkevakuutuksen kuluista annetuista tiedoista. Asiakas katsoi, ettei käytännössä ole mitenkään mahdollista lukea kapulakielisiä tekstejä virkailijan puhuessa eikä asiakkaalle tule mieleen, mitä allekirjoitus loppujen lopuksi merkitsee. Hän ei ole voinut kuvitellakaan, että samasta vakuutuksesta otetaan kuluja joka käännteessä. Hän ei itse pysty määrittämään, mihin rahastoon kannattaa sijoittaa. Ensin hänelle sanottiin, että nyt ei kannata tehdä mitään, ja myöhemmin sanottiin, että silloin olisi kannattanut tehdä varainhoitosopimus. Lautakunta katsoi, että jos myöhempi erimielisyys sopimuksen sisällöstä johtuu olennaisesti vain siitä, ettei sopijapuoli ollut riittävästi perehtynyt sopimukseen ennen allekirjoittamista, vastuu syntyneestä tilanteesta kuuluu perehtymisvelvollisuutensa laiminlyöneelle. Jos asiakas ei pysty huolellisesti tarkastamaan sopimusasiakirjan sisältöä ennen sen allekirjoittamista, hänen tulee pidättäytyä allekirjoittamisesta. Vakuutusyhtiö ja sen edustajat eivät olleet menettelleet tavalla, joka perustaisi asiakkaalle oikeuden saada korvausta eläkevakuutuksen aiheuttamasta*

sijoitustappiosta tai palautusta säästöhenkivakuutuksen maksuista. Jos asiakas ei ollut tutustunut hänelle annettuihin asiakirjoihin, hänen ei olisi pitänyt allekirjoittaa niitä lainkaan.

Arvopaperilautakunta (APV) 2/15 (28.9.2015)

- *Kiista koskisi sitä, oliko vakuutusyhtiö täyttänyt tiedonantovelvollisuutensa. Asiakas oli ottanut yhteyttä yhteyshenkilöönsä ajatuksella tehdä sijoitusvakuutus, mutta hän päätyi tekemään myös täyden valtakirjan omaisuudenhoitosopimuksen, jonka puitteissa varoja sijoitettiin kiinteistörahastoon noin 34.000 euroa. Lautakunta katsoi, ettei palveluntarjoaja ollut näyttänyt täyttäneensä asiakasta koskevaa selonottovelvollisuuttaan eikä tarjoamaansa sijoituspalveluun liittyvää tiedonantovelvollisuuttaan. Asiakkaan huomiota olisi pitänyt kiinnittää nimenomaiseen vähäisestä hajautuksesta aiheutuvaan riskiin, koska sijoitusten riittävä hajauttaminen on riskinhallinnan selkäranka. Lautakunta piti uskottavana asiakkaan kertomusta siitä, ettei hän olisi hyväksynyt rahastoa salkkuunsa, jos hänelle olisi kerrottu, että omaisuudenhoitosalkku oli merkittävässä määrin sidoksissa vain yhteen nimenomaiseen vuokralaiseen. Lautakunta piti asiakkaan esittämää summaa korvauskelpoisen vahingon määränä ja suositti, että vakuutusyhtiö hyvittää asiakkaalle rahaston lunastuksen jälkeen saadun ja siihen sijoitetun varallisuuden erotuksen määrän korkoineen ja palauttaa palvelusta perimänsä kulut.*

Sijoituslautakunnan ratkaisu: FINE-004540 (19.4.2018)

- *Suosittelun keskiriskinen sijoitusvakuutus ei ollut matalariskisen asiakkaan edun mukainen. Kuluista ei oltu annettu lain edellyttämiä tietoja. Asiakkaan tavoitteiksi oli asiakirjoissa mainittu keskiriski, verotehokas sijoitusympäristö ja perintöverosuunnittelu, tuotto tulevaisuudessa ja oman elämän turvaaminen. Vakuutukseen oli tehty eri vaiheissa useita muutoksia, ja jokaisen kohteen vaihdon yhteydessä veloitettut merkintä- ja muut palkkiot olivat vähentäneet asiakkaalle jäävää tuottoa. Sijoituskohteiksi oli ehdotettu sertifikaatteja, sijoituswarrantteja ja autocall combo-kuponkeja sekä hedge-rahastoja. Kiista koski sitä, vastasiko vakuutus sijoituskohteineen asiakkaan sijoitustavoitteita, oliko se muuten hänelle soveltuva sijoitusvaihtoehto, ja oliko vakuutuksesta sekä siihen liitetyistä sijoituskohteista annettu asiakkaalle asianmukaiset tiedot. Lautakunta katsoi, että sijoitussidonnainen henkivakuutus ei ollut asiakkaalle perusteltu vaihtoehto, ja että korkeariskiset sertifikaatit ja muut strukturoidut tuotteet eivät soveltuneet asiakkaalle. Muidenkaan ehdotettujen kohdevaihtoehtojen osalta ei ollut selvitetty, että ne olisivat olleet asiakkaan edun mukaisia. Lautakunta totesi kuitenkin myös, ettei asiakas ilmeisesti ollut tutustunut huolellisesti saamiinsa esitemateriaaleihin ja erilaisten ilmoituslomakkeiden sisältöön. Hän oli siten osaltaan laiminlyönyt huolellisuusvelvoitettaan. Korkeimman oikeuden ennakkopäätökseen [KKO 2015:93](#) viitaten lautakunta katsoi, että asiakkaan on tullut voida luottaa siihen, että hän saa palveluntarjoajalta olenaiset, asianmukaiset tiedot sijoitusvakuutuksesta ja siihen liitettävistä sijoituskohteista. Asiassa ei ollut perusteita jättää sijoituksen tappiota osaksikaan asiakkaan vastuulle. Lautakunta suositti, että vakuutusyhtiö hyvittää asiakkaalle hänen*

vakuutukseen sijoittamansa alkuperäisen pääoman täysimääräisenä, kun asiakas esittää vakuutusyhtiölle takaisinostopyynnön.

Sijoituslautakunnan ratkaisu: FINE-007425 (19.4.2018)

- *Lojaliteettivelvollisuus ja hyvä vakuutustapa. Asiakkaan sijoitusprofiili ja vakuutuksen soveltuvuus. Asiakas oli sijoittanut vakuutukseen 40.000 euroa. Vakuutussopimuslain mukaisten selonotto- ja tiedonantovelvoitteiden lisäksi asiassa tarkasteltiin asiantuntevan finanssipalveluntarjoajan sopimusoikeudellista neuvontavelvoitetta. Sen mukaan vakuutuksenantajan ja sen puolesta toimivan asiamiehen on tullut sijoitussidonnaista vakuutusta tarjotessaan ja sopimuksen voimassa ollessa sijoituskohteiden vaihtoa esitellessään varmistua siitä, että vakuutus sopimus ja siihen suositellut muutokset ovat olleet asiakkaan edun mukaisia. Samalla palveluntarjoajan on muutenkin tullut toimia sopimusoikeudellisen lojaliteettiperiaatteen ja hyvän vakuutustavan mukaisesti etenkin, kun asiamiehen ja vakuutusyhtiön asiakkaalta perimät erilaiset kulut ja palkkiot voivat johtaa eturistiriitojen muodostumiseen, ja asiakkaalle oli suositeltu asiamiesyrityksen itsensä tarjoamia sijoituskohteita. Palveluntarjoajalla on näyttövelvollisuus siitä, että se oli menetellyt huolellisesti.*

Erityisesti matalariskisen asiakkaan kohdalla sopimusehto, jonka mukaan hoitopalkkio lasketaan vähintään vakuutusmaksun määrästä sijoituskohteen arvonalentumasta riippumatta, on hyvän tavan vastainen sopimusehto. Kyseinen laskentatapa on omiaan jouduttamaan sijoitusten matalasta tuottotasosta johtuvaa sijoitetun pääoman vähenemistä ensimmäisten vuosien aikana jopa siten, että se voi synnyttää vakuutuksessa pääomaa alentavan negatiivisen kierteen, josta matalariskisten sijoituskohteiden odotettavissa olevilla tuotoilla ei voi toipua moneen vuoteen. Tässä tapauksessa sijoitussidonnainen henkivakuutus ei kulutasonsa vuoksi ollut perusteltu vaihtoehto matalariskiselle sijoittajalle. Suositellut yhdistelmärahastot, korkeakorkoiset sertifikaatit ja muut strukturoidut tuotteet eivät soveltuneet asiakkaalle. Palveluntarjoaja ei ollut osoittanut antaneensa asiakkaalle asianmukaisia tietoja kuluista ja riskeistä ennen sopimuksen tekoa eikä sopimusaikana ennen ehdotettujen sijoitusmuutosten tekemistä.

Asiakas oli osaltaan laiminlyönyt huolellisuusveloitettaan, kun ei ollut tutustunut saamiinsa aineistoihin huolellisesti. Asiakkaan on kuitenkin tullut voida luottaa siihen, että hän saa palveluntarjoajalta olennaiset, asianmukaiset tiedot sijoitusvakuutuksesta ja siihen liitettävistä sijoituskohteista. Asiassa ei ole perusteita jättää sijoituksen tappiota osaksikaan asiakkaan vastuulle. Lautakunta suositti, että vakuutusyhtiö korvaa asiakkaalle riidanalaisen määrän noin 13.115 euroa.

Esimerkki Vakuutuslautakunnasta: VKL 630/06 (8.2.2007)

- *Kertamaksuiseen ja korkosidonnaiseen säästöhenkivakuutukseen sisältyneen 95 prosentin kuolemantapausturvan edunsaajamääräyksessä oli viitattu testamenttiin. Asiakas katsoi, että perintöriita oli aiheutunut siitä, ettei edunsaajamääräyksen sisältö ollut selkeä. Vakuutusyhtiölle noin 2 kuukauden kuluttua vakuutuksenottajan kuoleman jälkeen tullessa ilmoituksessa oli pyydetty, ettei vakuutuskorvausta maksettaisi ennen asian lopullista selvittämistä. Tuolloin oli käynyt epäselväksi, minkä määräisenä ja keille vakuutuskorvaus oli maksettava edunsaajamääräyksen perusteella.*

Lautakunta totesi, että edunsaajamääräys on yksipuolinen, vastikkeeton ja kuolemanvarainen oikeustoimi. Vakuutuksenottaja voi ilmoittaa edunsaajan haluamalla tavalla. Vakuutusyhtiö ei voi kieltää testamentin mainitsemista, koska se

merkitsi puuttumista vakuutuksenottajan tahtoon. Vakuutusyhtiön edustajalla ei ollut aihetta epäillä, etteikö vakuutuksenottaja olisi ollut selvillä, mitä hän oli testamentissaan määrännyt. Vakuutusyhtiön ei ollut osoitettu menetelleen huolimattomasti, kun edunsaajamääräys oli kirjattu testamenttiin.

Vakuutusyhtiö oli tallettanut kuolintapauskorvauksen lääninhallitukseen (nykyisin talletetaan aluehallintovirastoon). Tältä osin lautakunta katsoi, että vakuutusyhtiöllä oli ollut oikeus käyttää mahdollisuutta tallettaa korvaus, mikä merkitsee sitä, ettei vakuutusyhtiölle synny velvollisuutta maksaa viivästyskorkoa. Vakuutusyhtiöllä ei ollut velvollisuutta korvata asiakkaan vaatimia oikeudenkäynti- tai muita asian hoitamisesta aiheutuneita kuluja tai viivästyskorkoa vakuutuskorvaukselle.

5 Vakuutuksen ehtojen ja maksujen muuttaminen

Pohdintatehtävä: *Kuinka usein käytännön asiakaspalvelutilanteessa tulee asiakkaan kanssa puheeksi vakuutusyhtiön oikeus tehdä ehto- ja maksumuutoksia? Kumpi osapuoli ottaa asian esille, jos siitä syntyy keskustelua?*

Henkivakuutusyhtiön oikeutta yksipuolisesti muuttaa henki- tai sijoitusvakuutuksen sopimusehtoja ja/tai vakuutusmaksuja on rajoitettu lainsäädännössä merkittävästi. Muutospäätökset pitää yksilöidä vakuutusehdoissa. Vakuutetun henkilön terveydentilan vuoksi muutoksia ei saa tehdä.

Muutosmenettelyn osalta todettakoon, että vakuutusehdoissa ja vakuutuskirjassa pitää olla maininta siitä, että vakuutusyhtiöllä on oikeus muuttaa ehtoja ja maksuja vakuutuksen sovitun voimassaoloajan eli vakuutuskauden aikana. Vakuutusyhtiön pitää ilmoittaa, miten ehdot ja maksut muuttuvat, myös siinä tapauksessa, että muutos perustuu ehdoissa oleviin tekijöihin (kuten indeksiin). Käytännössä on edellytetty, että vakuutusyhtiö ilmoittaa aikaisemman ja uuden maksun. Muutoksesta ilmoittamisen yhteydessä vakuutusyhtiön pitää myös mainita vakuutuksenottajan oikeudesta irtisanoa sopimus, jos hän ei hyväksy muutoksia.

Vakuutusyhtiö voi muuttaa vakuutusmaksuja ja muita sopimusehtoja vakuutuksen voimassaoloaikana vain, jos seuraavat neljä edellytystä täyttyvät samanaikaisesti:

1. vakuutuskirjassa ja -ehdoissa on mainittu vakuutusyhtiön oikeudesta muuttaa ehtoja ja maksuja
2. muutokselle on erityiset syyt, joita voivat korkotason muutoksen lisäksi olla yleinen vahinkokehitys, jolla tarkoitetaan kuolevuudessa yleisesti tapahtuvia huomattavia ja ennakoimattomia muutoksia.
3. vakuutussopimuksen olennainen sisältö ei muutu
4. muutoksesta ilmoittaessaan vakuutusyhtiö mainitsee vakuutuksenottajan oikeudesta irtisanoa sopimus, jos hän ei hyväksy muutoksia.

Entä mitä tarkoitetaan **ehtomuutosten ketjuttamisella**? Esimerkitapauksessa **VKL 676/05** vakuutusyhtiö teki niin, että ensin vakuutusehtoihin lisättiin kohta, jossa vakuutusyhtiö varasi itselleen oikeuden rajoittaa vakuutusmaksujen määrää. Seuraavassa ehtomuutoksessa vakuutusyhtiö otti käyttöön 200.000 euron enimmäismäärää koskevan ylärajan. Kolmannessa vaiheessa vakuutusyhtiö alkoi maksaa lisäetua päättyville säästöhenkivakuutuksille. Vakuutuslautakunta katsoi, että vakuutusyhtiöllä oli ollut vakuutussopimuslain mukainen peruste ehtojen muuttamiselle.

Muutosten ketjuttamista pitää tarkastella yhtenä kokonaisuutena. Muutosperusteet koskevat aina koko tietyn vakuutuksen vakuutuskantaa ja muutoksia tarkastellaan kaikkien vakuutuksenottajien näkökulmasta. Muutokset eivät saa merkitä olennaista muutosta alku peräiseen sopimukseen verrattuna.

Vakuutuslautakunta: VKL 651/04 (11.4.2005)

- *Eläkevakuutus ja vakuutuksenottajan oikeus nostaa säästövaroja. Kyseessä oli 2 asiakasta, joilla oli yhteensä 5 eläkevakuutusta (4 itse otettua ja 1 toisen puolison yrityksen ottama).
Asiakkaat halusivat irtisanoa vakuutukset tulossa olevan verolainsäädännön muutoksen vuoksi. He katsoivat, että kyse on vakuutuksenottajan etuja heikentävästä muutoksesta, joka oikeuttaisi irtisanomaan sopimukset ja saamaan vakuutussäästöt itselle. Lautakunta totesi, ettei vakuutusyhtiö ollut muuttanut ehtoja, vaan kyse oli ollut 22.6.2004 hyväksytystä verolainsäädännön muutoksesta. Muutos ei oikeuttanut vakuutuksenottaja nostamaan eläkevakuutuksen vakuutussäästöjä.
Toisena kysymyksenä lautakunta tarkasteli sitä, olisiko olemassa joku muu peruste vakuutussäästöjen nostamiselle, ja johtavatko eläkevakuutuksen säästöjen nostamiselle asetetut rajoitukset asiakkaiden kannalta kohtuuttomaan lopputulokseen. Asiakkailta oli ollut mahdollisuus maksaa 58 vuoden eläkeikään oikeuttavia vakuutusmaksuja vuoden 2009 loppuun saakka. Eläkkeen alkamisaikaa voidaan lykätä, vaikka se aiheuttaa lisäkustannuksia kuolemanvaravakuutuksen maksujen vuoksi. Tuloverolain muutos ei merkinnyt sitä, että asiakkaat menettäisivät vakuutuksiin maksamansa varat. He voivat myös noudattaa alkuperäisten eläkevakuutusten ehtoja eläkeiästä, vaikka vakuutusmaksujen verovähennyskelpoisuuden menettäminen tekeekin sopimuksen vakuutuksenottajalle epäedullisemmäksi. Koska asiakkaille jäi useita menettelyvaihtoehtoja, eläkevakuutus sopimukset eivät tuloverolain muutosten vuoksi johda kohtuuttomuuteen. Tälläkään perusteella heillä ei ollut oikeutta saada eläkevakuutusten takaisinostoarvoja.*

Ilmoitus sopimuksen ehtojen ja maksujen muuttamisesta vakuutusyhtiön pitää lähettää vähintään kuukausi ennen vakuutusmaksukauden vaihtumista. Vakuutusyhtiön pitää osoittaa lähettäneensä ilmoitus, vaikka se ei syystä tai toisesta tulisi asiakkaalle perille.

Esimerkki ehtomuutoksista, Sijoituslautakunta: FINE-000414 (28.1.2019)

- *Vakuutusyhtiö ei ollut velvollinen suostumaan asiakkaan vaatimukseen vakuutusmaksujen maksamismahdollisuudesta koko jäljellä olevaa vakuutuskautta koskien (vuoteen 2046 saakka). Vakuutusyhtiön ei ollut osoitettu sitoutuneen lisätujen myöntämiseen. Vakuutusyhtiön harkinnan mukaiset erikseen annettavat mahdolliset edut riippuvat vakuutusyhtiön kulloisestakin taloudellisesta tuloksesta.
Siltä osin, kuin asiakas oli pyytänyt kannanottoa siihen, miten vakuutusyhtiön toiminta vertautuu erään toisen henkivakuutusyhtiön toimintaan, lautakunta totesi, ettei tällaisten kannanottojen antaminen kuulu sen tehtäviin.*

Esimerkki Sijoituslautakunnasta: FINE-007739 (18.12.2018):

- *Asiassa oli kyse vakuutusyhtiön oikeudesta muuttaa sijoitusvakuutuksen ehtoja. Lautakunta totesi vakuutusyhtiön osoittaneen, että sillä oli erityinen syy A:n säästöhenkivakuutuksen ehtojen muuttamiselle. Laskuperustekorona määrää, riskiturvan tasoa ja vakuutetulle jo kertyneitä etuja koskevilta osin sopimuksen sisältöä ei ollut muutettu. Sopimusehtojen muuttaminen on merkinnyt A:n kannalta ainoastaan*

sitä, ettei hän enää sen jälkeen ole voinut sijoittaa vakuutukseen lisää varoja vallitsevan yleisen korkotason ylittävällä korolla.

Vakuutusyhtiön toteuttama vakuutussäästöjä lisäävien vakuutusmaksujen kieltämisestä koskenut ehtomuutos ei ollut merkinnyt sitä, että A:n voimassa olleen säästöhenkivakuutus sopimuksen sisältö olisi olennaisesti muuttunut. Asiassa oli kiistaa myös siitä, olisiko vakuutusyhtiön pitänyt hyväksyä A:n hakemus maksusuunnitelman lisäämisestä sopimukseen. Lautakunta katsoi, ettei A:lla ollut yksipuolista oikeutta liittää säästösuunnitelmaa sopimukseen, eikä vakuutusyhtiö ollut velvollinen hyväksymään liittämistä.

Esimerkkitapausten perusteella voi tehdä sen johtopäätöksen, että asiakkaan kannalta on tärkeää, että hän ymmärtää millä perusteilla vakuutusyhtiö voi tehdä ehto- ja maksumuutoksia ja että vakuutusyhtiö voi vain rajoitetusti muuttaa voimassa olevaa sopimusta.

6 Korvausten ja muiden etujen määräytyminen

Tässä kohdassa tulevat esille taatut ja takaamattomat etuudet sekä korkoperusteisten ja sijoitussidonnaisten vakuutusten korvausmäärien määrittämisen perusteet.

Todettakoon aluksi, että vakuutustapahtumaan ei samaan tapaan kuin vahinkovakuutuksissa liity epätoivottavan riskin toteutuminen. Vakuutus on otettu siltä varalta, että vakuutettu tulee sovittuun eläkeikään ja hän on elossa, kun vakuutustapahtuma sattuu. Näitä ei voida pitää samalla tavalla vahinkoina tai menetyksinä. Vakuutusyhtiö maksaa sovitut etuudet, vaikka osapuolet eivät mieltäisi niiden olevan korvauksia. He saavat vakuutustapahtuman satuttua nostaa varat itselleen takaisin tai ne maksetaan vakuutuksen tarkoittamalle edunsaajalle.

Sijoitusvakuutukseen sisällytettävän kuolemantapausturvan osalta kyse on ns. puhtaasta riskivakuutuksesta, josta korvauksena maksetaan sovittu (ja indekseillä tarkistettu) vakuutusmäärä tai sijoitusten arvon mukaan määräytyvä säästö pääoma.

Materiaalissa puhutaan korvaustilanteista silloin, kun on sattunut vakuutusehdoissa tarkoitettu vakuutustapahtuma. Jos vakuutuksenottaja haluaa lopettaa vakuutuksensa ja nostaa säästö pääoman, kyse ei ole korvaustilanteesta. Tällöin puhutaan vakuutuksen perusteella maksetuista etuuksista.

Taatulla edulla tarkoitetaan esimerkiksi laskuperustekorkoa tai asiakashyvitystä, jonka vakuutusyhtiö on sitoutunut maksamaan. Tällöin puhutaan myös takuutuottoisesta vakuutuksesta. Vastaavasti esimerkiksi sijoitusvakuutusten arvon kehittymistä taikka vakuutuksesta eläkeaikana maksettavan eläkkeen suuruutta vakuutusyhtiö ei takaa.

6.1 Korvausasian elinkaari

Seuraava taulukko korvausasian elinkaaresta alkaa, ehkä yllättäen, vakuutuksen tekovaiheesta! Oletko aikaisemmin pohtinut sitä, millaisen käsityksen asiakas sopimuksen tekovaiheessa saa oikeudestaan korvaukseen, kun vakuutus päättyy tai kun sattuu vakuutustapahtuma, tai miten suuren säästö pääoman hän voi saada sijoitusvakuutuksestaan? Mitä hänen pitää tehdä, jos vakuutettu kuolee sopimuksen voimassaoloaikana?

Korvausasian vaihe	Toimet vaiheen aikana
Tiedot sopimusta tehtäessä	<p>Vakuutusten tarjoamiseen sisältyy myös asiakkaan neuvominen vakuutusta-pahtuman satuttua. Asiakkaalle pitäisi jo sopimuksen tekovaiheessa jäädä edes jonkinlainen kuva siitä, mitä pitää tehdä, kun asiakas vakuutuksen päätyttyä haluaa saada säästöpääoman tai edunsaaja kysyy menettelyohjeita vakuutetun kuoltua vakuutuksen voimassaoloaikana. Muistijäljen korvaustilanteisiin pitäisi syntyä jo tässä vaiheessa!</p> <p>Olennaista on sekin, millaiseen käsitykseen asiakas jää siitä, kuinka suuri eläke häntä odottaa aikanaan.</p>
Vakuutus sopimuksen voimassaoloaikana	<p>Vakuutusyhtiö ilmoittaa vakuutuksenottajalle vakuutusajan päättymisestä ja vakuutussäästön erääntymisestä. Kapitalisaatiosopimuksen erääntymisestä vakuutusyhtiö ilmoittaa vakuutuksen omistajalle.</p> <p>Eläkevakuutuksen osalta vakuutusyhtiö ilmoittaa siitä, että eläkkeen maksu alkaa 1-2 kuukauden kuluttua.</p> <p>Tavoitteena on saada asiakas hoitamaan asia jo ennen kuin vakuutus ehtojen mukaan päättyy. Näin asiakas varmistaa, että hän saa sopimuksen mukaiset edut mahdollisimman nopeasti.</p>
Kun tapahtuu ehtojen mukainen vakuutustapahtuma	<p>Vaihtoehtoja ovat esimerkiksi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. sovittu vakuutuskausi päättyy, esim. 31.12.2025 2. sovittu aika, esimerkiksi 30 vuotta, on kulunut sopimuksen alkamisesta 3. vakuutettu täyttää sopimuksessa tarkoitetun iän, esim. 95 tai 100 vuotta 4. vakuutettu tulee eläkesopimuksessa sovittuun eläkeikään, esim. täyttää 68 vuotta 5. vakuutettu henkilö kuolee tapaturmaisesti tai sairauden vuoksi 6. vakuutettu tekee itsemurhan 7. edunsaaja aiheuttaa vakuutetun kuoleman. <p>Pohdintatehtävä: Mistä onkaan kysymys silloin, kun vakuutuksenottaja kuolee²² vakuutuksen voimassaoloaikana?</p>
Ilmoitus vakuutusta-pahtumasta vakuutus-yhtiölle²³ ja korvaus-hakemus	<p>Korvauksen hakijan on annettava vakuutusyhtiölle korvauksen maksamista varten riittävät tiedot vakuutetusta, vakuutuksenottajasta ja mahdollisesta muusta omistajasta ja säästön ja/tai kuolemantapauskorvauksen edunsaajista sekä luonnollisesti myös maksuyhteystiedot.</p> <p>Jos vakuutukseen liitetty etuus on pantattu tai ulosmitattu, tai jos sitä vastaan on annettu ns. vakuutuskirjalaina, myös näistä pitää vakuutusyhtiön saada tiedot korvausten maksamista varten.</p>
Tiedot korvauksen hakijalle	<p>Vakuutusyhtiö antaa korvauksen hakemismenettelystä ja vakuutuksen sisällystä tarpeelliset tiedot korvausta hakevalle vakuutetulle ja/tai edunsaajalle.</p>

²² Tällöin edunsaajasta tulee vakuutuksenottaja ja vakuutuksen omistaja.

²³ Kun sopimukselle on sovittu päättymisajankohta, eli kyse on määräaikaisesta sopimuksesta, vakuutusyhtiöllä on järjestelmissään tieto vakuutustapahtumasta (eli sopimuksen päättymisestä). Henkilön kuolemasta vakuutusyhtiöt yleensä saavat tiedot väestötietojärjestelmästä. Tieto korvauksen hakemisesta tulee kuitenkin yleensä aina korvaus-hakemuksen muodossa taholta, joka katsoo olevansa oikeutettu saamaan korvauksen vakuutus sopimuksen perusteella.

<p>Onko vakuutuksesta korvattava vakuutus-tapahtuma?</p>	<p>Tässä vaiheessa tarkastellaan muun muassa seuraavia asioita:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Onko vakuutus ollut voimassa vakuutus-tapahtuman sattuessa? 2. Onko vaatimus kenties jo vanhentunut? 3. Onko tapahtuma kyseisten vakuutusehtojen mukaan korvattava? 4. Onko vakuutus lajiltaan ja muodoltaan sellainen, että edunsaajalla on oikeus korvaukseen? 5. Liittyykö asiaan jotain tiedonantovelvollisuuden rikkomista korvauksen hakijan taholta²⁴? 6. Liittyykö asiaan jotain korvauspiirin rajoituksia (kuten ns. itsemurhakarenssi²⁵)? 7. Tarvitaanko kenties joitain lääketieteellisiä selvityksiä? Sijoitusvakuutuksissa terveystiedoilla tosin ei yleensä ole merkitystä, mutta sopimukseen mahdollisesti sisältyneiden ns. liitännäisvakuutusten osalta ne voivat tulla kysymykseen. 8. Onko edunsaaja tai vakuutettu kenties aiheuttanut vahingon tahallisella teolla?
<p>Kun kyse on korvattavasta tapahtumasta, kenelle korvaus maksetaan.</p>	<p>Tahoja, joille korvaus voidaan maksaa, ovat esimerkiksi</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ vakuutuksenottaja itse ➤ vakuutettu ➤ edunsaaja ➤ vakuutetun kuolinpesän tai joku sen osakkaista ➤ edunsaajan kuolinpesä tai joku sen osakkaista ➤ vakuutuksen omistaja tai pantinhaltija ➤ ulosottoviranomainen, jos vakuutus on ulosmitattu vakuutuksenottajan velkojen vuoksi. <p>Vakuutussopimuksen sisällön mukaan määräytyy se, kenelle vakuutusyhtiö maksaa säästö-pääoman, takaisinostoarvon ja kuolemantapauskorvauksen.</p>
<p>Tilanteita, joissa pää-oma-arvo määritetään</p>	<p>Korvauksen määrittelemisen tulee kysymykseen esimerkiksi seuraavissa viidessä tilanteessa, joissa vakuutuksen pääoma-arvo on sidottu johonkin rahastoon tai muuhun sijoituskohteeseen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. vakuutettu on elossa vakuutuksen päättyessä, ja hänelle maksetaan sovittu vakuutussumma 2. kapitalisaatiosopimuksen vakuutusaika on päättynyt, ja asiakkaalle maksetaan sovittu pääoma-arvo 3. vakuutettu on kuollut, ja hänen edunsaajilleen maksetaan säästö-pääoma 4. kyseessä on eläkevakuutus, ja vakuutettu siirtyy eläkkeelle 5. kyseessä on eläkevakuutus, jonka vakuutettu kuolee ennen kuin hän tulee eläkeikänsä.

²⁴ Tapauksessa VKL 138/01 kävi korvauksen maksamisen jälkeen ilmi, että korvausta hakenut ja sen saanut henkilö oli rikollisella teolla aiheuttanut vakuutetun kuoleman. Vakuutusyhtiön katsottiin kuitenkin menetelleen asianmukaisesti, eikä vakuutetun muille omaisille maksettu kuolemantapauskorvausta. Omaiset ”ohjattiin” hakemaan rahat korvauksen saaneelta henkilöltä.

²⁵ Vakuutussopimuslain 28 §:n 2 momentin perusteella vakuutusyhtiö voi kieltäytyä henkivakuutuskorvauksen maksamisesta, jos vakuutettu on tehnyt itsemurhan ennen kuin vakuutusyhtiön vastuun alkamisesta on kulunut vuosi. Ks. esim. [VKL 433/14 \(3.3.2015\)](#)

Sijoitussidonnaisen vakuutuksen pääoma-arvon laskeminen	Kun sijoitussidonnaisen vakuutuksen pääoma-arvo määritellään vakuutuksen päätyttyä, vakuutusyhtiö realisoi kohteena olleet sijoitukset, ja niiden rahamääräinen arvo muodostaa maksettavan säästö pääoman.
Korvaus kuolemanvaravakuutuksesta.	Kuolemantapauskorvaus perustuu sijoitusvakuutukseen liitetyn henkivakuutuksen vakuutustapahtumaan. Korvauksena maksetaan sovittu, henkivakuutukseen sisällytynyt vakuutussumma. Korvaus maksetaan vakuutetun edunsaajille, tai jos edunsaajia ei ole nimetty, hänen kuolinpesäänsä.
Eläkevakuutuksen korvaus	Eläke maksetaan yleensä kuukausittaisina erinä, tai jos eläkkeen määrä on pieni, se maksetaan esimerkiksi 1 tai 2 kertaa vuodessa. Eläkkeen määrä perustuu vakuutuksessa olevaan säästö pääomaan ja sille kertyneeseen tuottoon. Samassa eläkevakuutuksessa voi olla perustekorkoinen ja sijoitussidonnainen osuus, jolloin sijoitussidonnaisen osuuden tuotosta siirretään vuosittain perustekorkoiseen pääomaan tietty osuus, ja eläke maksetaan takuutuottoisen osan perusteella.
Korvauksen maksaminen	Jotta vakuutusyhtiö voi maksaa korvauksen sen saajan tilille, pitää tilitietojen olla ajan tasalla. Tilitiedot pitäisikin aina tarkistaa asiakkaan kanssa asioitaessa, joskaan esimerkiksi kaikkien edunsaajien tilitietoja ei välttämättä ole aikaisemmin tallennettu vakuutusyhtiön asiakas- tai korvausjärjestelmiin. Eläkettä maksetaan sopimuksen mukainen aika tai kunnes koko vakuutuksen säästö pääoma on käytetty.
Korvauspäätös osapuolille	Vakuutusyhtiö antaa aina korvauspäätöksen, joka voi olla "vain" korvauksen maksaminen tilille, kun korvaus on täysin asiakkaan vaatimusten mukainen. Yleensä vakuutusyhtiö kuitenkin laatii erillisen korvauspäätöksen, johon se sisällyttää ratkaisun ja sen perustelut sekä mahdolliset laskelmat korvauksen määrän, vakuutussumman, takaisinostoarvon tai vastaavan rahamäärän määräytymisen perusteista ja suuruudesta. Jos ratkaisu poikkeaa asiakkaan vaatimuksista epäedullisesti, asiakkaalle annetaan myös muutoksenhakuohjaus.
Ilmoitukset viranomaisille	Korvausratkaisun sisällöstä riippuen vakuutusyhtiö lähettää tietoja esimerkiksi verottajalle ja Kansaneläkelaitokselle. Vajaavaltaisen henkilön saamasta yli 1.000 euron korvauksesta vakuutusyhtiö ilmoittaa Digi- ja väestötietovirastolle (DVV) ²⁶ .
Vakuutus päätetään teknisesti.	Vakuutuksen elinkaaren loppupäässä on luonnollisesti vakuutuksen tekninen päättäminen ja sen tietojen pitäminen säädetyin ajan tullen vakuutusyhtiön järjestelmissä. Asiakkaan kannalta on tärkeä huomata, että kaikista henkilövakuutuksista ei välttämättä aina saa korvausta saman vakuutustapahtuman johdosta (esimerkiksi tapaturmavakuutuksesta ei korvata sairauden aiheuttamaa vakuutetun kuolemaa), mutta että tällaisenkin vakuutuksen päättymisestä pitää huolehtia. Pohdintatehtävä: Onko mielestäsi vakuutusyhtiöllä velvollisuus huolehtia ²⁷ kaikkien henkilövakuutusten päättymisestä tällaisessa tilanteessa?

²⁶ Väestötietovirasto ja maistraatit yhdistyivät Digi- ja väestötietovirastoksi (DVV, [Digi- ja väestötietovirasto \(DVV\)](#) 1.1.2020.

²⁷ Koska vakuustoiinnassa on lähtökohtana asiakkaan etu, kysymykseen voidaan vastata myönteisesti. Ammattimaiseen asiakaspalveluun kuuluu se, että edunsaajan tai muun korvauksensaajan kanssa vakuutustapahtuman jälkeen yhteydessä oleva henkilö ainakin kiinnittää asiakkaan huomiota myös tällaiseen yksityiskohtaan.

Muutoksenhaku	Jos asiakas on tyytymätön korvauspäätökseen, hänen kannattaa ehdottomasti olla ensin yhteydessä ratkaisun tehneeseen vakuutusyhtiöön. Jos asiakas yhä pitää ratkaisua virheellisenä, hän voi ottaa yhteyttä Vakuutus- ja rahoitusneuvonta FINEn, jonka toimisto neuvoo ja opastaa asian hoitamisessa. FINEn yhteydessä toimivat Vakuutuslautakunta ja Sijoituslautakunta antavat ratkaisusuosituksia ²⁸ sijoitus- ja henkivakuutuksiin liittyvissä riitatapauksissa. Jos asiassa ei päästä yksimielisyyteen, asiakas voi nostaa vakuutusyhtiötä vastaan kanteen käräjäoikeudessa.
Määräajat ja korvausvaatimuksen vanhentuminen	Korvausasioihin liittyviä seuraavia määräaikoja <ul style="list-style-type: none"> ➤ vakuutusyhtiön pitää maksaa korvaus 1 kuukauden kuluessa siitä, kun se on saanut tarvittavat selvitykset. Korvauksen maksun viivästyessä vakuutusyhtiön pitää maksaa viivästyskorkoa. ➤ korvausta pitää hakea 1 vuoden kuluessa siitä, kun asiakas on saanut tiedon vakuutustapahtumasta ja oikeudestaan korvaukseen ➤ asiakkaalla on 3 vuotta aikaa hakea muutosta vakuutusyhtiön ratkaisuun. Ajan katkaisee mm. asian käsitteleminen Sijoitus- tai Vakuutuslautakunnassa taikka kuluttajariitalautakunnassa. ➤ Jos asiakas ei ole hakenut korvausta 10 vuoden kuluessa vakuutustapahtuman sattumisesta, hän menettää oikeutensa korvaukseen.

6.2 Korvauksen perusteet

Sijoitusvakuutuksissa käytettävät termit vaihtelevat hieman toisistaan eri vakuutusyhtiöissä ja eri vakuutusehdoissa. Esimerkiksi korvauksen hakija voi olla vakuutettu, edunsaaja, sopimuksen omistaja, vakuutuksenottaja, säästönsaaja tai muu etuuteen oikeutettu henkilö tai yhteisö. Vakuutussopimuksissa on määritelty vakuutuksenottaja, vakuutettu ja edunsaaja sekä vakuutuksen omistaja. Kulloisenkin tilanteen mukaan kuka tahansa edellä mainituista voi hakea korvausta joko omasta tai toisen ottamasta vakuutuksesta. Materiaalissa pyritään käyttämään asiayhteyden parhaiten soveltuvaa käsitettä.

Vakuutusyhtiöt voivat käyttää toisistaan poikkeavia nimityksiä myös sijoitusvakuutuksen perusteella maksettavasta korvausmäärästä. Kyse voi olla esimerkiksi vakuutussummasta, säästö pääomasta, pääoma-arvosta, vakuutussäästöstä tai säästösommasta taikka takaisinostoarvosta tai henkivakuutus korvauksesta. Materiaalissa käytetään yleensä termejä säästö pääoma tai pääoma sekä niiden tuotto. Pääoma ja tuotto on syytä pitää erillään, kun tarkastellaan sitä, minkä suuruisia korvauksia vakuutusyhtiö maksaa vakuutuksesta sen ollessa päättymässä tai vakuutustapahtuman sattumisen jälkeen, ja millainen vero korvauksesta tulee maksaa.

Kannattaa huomata se, että asiakkaalle syntyy jo vakuutusta tehtäessä tietty käsitys siitä, missä tilanteissa hänellä on mahdollisuus saada vakuutuksesta korvausta ja miten suuren korvauksen hän voi saada. Ylisuuret ja katteettomat lupaukset myyntitilanteessa johtavat vain harvoin tyytyväisyyteen korvaustilanteissa. Jos myyntitilanteessa tuntuu hankalalta ja menee paljon aikaa, korvausvaiheessa asiakas on kiitollinen aikoinaan saamistaan realistisista ja ymmärrettävistä tiedoista.

²⁸ Kuluttajariitalautakunta ei käsittele sijoitussidonnaisia vakuutuksia koskevia riitoja.

6.3 Korvausmäärän laskeminen

Kyse on siis vakuutukseen maksettujen vakuutusmaksujen perusteella ja vakuutusehtojen mukaisesti syntyneestä pääomasta ja vakuutuksen voimassaoloaikana pääomaan vaikuttaneesta tuotosta. Tuotto voi olla syntynyt esimerkiksi indeksi-, korko- ja asiakashyvityksistä, rahastojen osinko-, korko-, myynti- ja muista tuotoista sekä vakuutusyhtiön mahdollisesti maksamista lisähyvityksistä. Pääoman kertymiseen vaikuttavat vakuutuksesta perittävät kulut, palkkiot ja toimitusmaksut sekä vakuutuksiin liitettyjen rahastojen markkina-arvojen muutokset ja pääoma-arvoon vaikuttavat kulut, palkkiot ja toimitusmaksut. Kuolemanvaraturvan maksun vakuutusyhtiö yleensä perii säästö-pääomasta, mikä osaltaan pienentää pääomaa.

6.3.1 Säästöhenkivakuutus

Vakuutettu on elossa vakuutuksen päättymisajankohtana

Kun sijoitusvakuutus sopimus päättyy sovittuna päivänä, vakuutusyhtiö maksaa vakuutussäästön vakuutetulle. Vakuutettu, eli säästön edunsaaja, voi olla vakuutuksenottaja itse tai joku hänen nimeämensä muu²⁹ edunsaaja.

Laskuperustekorkoisen vakuutuksen vakuutussäästö määräytyy maksettujen vakuutusmaksujen, perittyjen kulujen ja vakuutukseen kertyneen tuoton perusteella. Korvauksen suuruuteen vaikuttaa myös vakuutusyhtiön perimä, laskuperusteiden mukainen palkkio, kulu tai provisio.

Sijoitussidonnaisesta vakuutuksesta maksettava vakuutussäästö määräytyy realisoitujen sijoituskohteiden arvon perusteella. Maksettavasta säästöstä vähennetään laskuperusteiden mukainen nostoprovisio (tai muu kulu sen mukaan, miten vakuutusyhtiö on asian ilmaissut).

Vakuutettu on kuollut vakuutuksen voimassaoloaikana

Laskuperustekorkoisessa henkivakuutuksessa säästö-pääoma jää vakuutusyhtiölle, jos vakuutukseen ei sisälly erillistä kuolemanvaraturvaa sitä tilannetta varten, että vakuutettu kuolee sopimuksen voimassaoloaikana. Kuolemanvaraturva on yleensä joku prosenttio suus säästö-pääomasta, ja se voi olla esimerkiksi 95, 100 tai 105 %. Korvauksen suuruus määräytyy tällöin säästö-pääoman, johon vakuutuksen tuotto on sisällytetty, ja sopimuksen mukaisen prosenttiosuuden perusteella.

Sijoitussidonnaisesta säästöhenkivakuutuksesta maksettava pääoma ja vakuutuksen tuotto määräytyvät sen mukaan, mikä kunkin sijoituskohteen osuukien lukumäärä on ollut vakuutetun kuolinpäivänä. Osuukien arvot määräytyvät sen päivän mukaan, jona vakuutusyhtiö sai luotettavan tiedon vakuutetun kuolemasta.

²⁹ Yksi tapa säästää (ja tavallaan lahjoittaa) varoja toiselle henkilölle on tehdä hänen hyväkseen säästöhenkivakuutus. Hyväksyttävä syy vakuuttaa toinen henkilö on esimerkiksi, kun puoliso vakuuttaa toisen puolison tai huoltaja lapsensa. Hyvän vakuutustavan on katsottu voivan edellyttää, että vakuutetun pyynnöstä vakuutus hänen osaltaan päätetään. Vapaaehtoinen henkilövakuutus, 2021, s. 196

Jos määräpäivänä ei ole saatavissa tarvittavia sijoituskohteiden osuuksien arvon määrittäjiä, osuuksien arvo määrittyy ensimmäisen, edellä tarkoitetun määräpäivän jälkeen saatavan arvon mukaisesti.

Jos henkivakuutukseen maksetaan vakuutusmaksuja vielä vakuutetun kuoleman jälkeen, vakuutusyhtiö palauttaa nämä maksut ensin vakuutuksenottajalle, ja siis ennen vakuutusehtojen mukaisen henkivakuutuskorvauksen maksamista edunsaajille. Palautettavaan summaan lisätään tai siitä vähennetään kuitenkin se euromäärä, joka vastaa kyseisillä vakuutusmaksuilla hankittujen sijoituskohteiden arvonkehitystä maksun sijoittamisen ja sen palauttamisen väliseltä ajalta.

6.3.2 Kapitalisaatiosopimus

Säästösumma, joka sijoitussidonnaisesta kapitalisaatiosopimuksesta maksetaan, määrittyy realisoitujen sijoituskohteiden arvon perusteella. Maksettavasta säästösummasta vähennetään kuluja³⁰, kuten esimerkiksi (hinnaston mukainen) lunastuskulu tai (laskuperusteiden mukainen) nostopalkkio.

Säästösumma maksetaan vakuutuksen omistajalle, kun vakuutus sopimus päättyy. Säästösummaa ja takaisinostoarvoa pitää hakea kirjallisesti vakuutusyhtiöltä. Sopimuksen omistajan on toimitettava pankkiyhteyshiedot ja tarvittaessa muuta selvitystä, jota on kohtuullista vaatia omistajalta ja joka on välttämätön vakuutusyhtiön maksuvelvollisuuden toteuttamiseksi. Näistä selvityksistä aiheutuvia kustannuksia vakuutusyhtiö ei yleensä korvaa.

Vakuutusyhtiö ei ole velvollinen etsimään sijoituskohteille ostajaa, jos realisointi osoittautuu vaikeaksi. Vakuutusyhtiö voi myymisen sijasta siirtää sijoituskohteen (tai sijoituskohteet) sopimuksen omistajan nimiin ja mitätöidä kapitalisaatiosopimukseen liitetyt sijoituskohteet. Siirtämisen yhteydessä vakuutusyhtiö voi vähentää säästöistä tai periä omistajalta maksuja ja kuluja, joita toimenpiteestä aiheutuu vakuutusyhtiölle.

6.3.3 Eläkevakuutus

Vapaaehtoisen eläkevakuutusturvan ostamista harkitseva asiakas voi

- € pyrkiä arvioimaan, kuinka paljon eläketurvaa hän tarvitsee, minkä jälkeen lasketaan kuinka suuria vakuutusmaksuja se edellyttäisi
- € tarkastella maksu- eli säästökyvyn ja siihen vaikuttavan taloudellisen tilanteensa pohjalta sitä, kuinka paljon hän kykenee kuukausittain tai vuosittain säästämään vakuutukseen, ja miten suuren kuukausieläkkeen hän tämän avulla voisi saada.

Kun eläkettä ryhdytään maksamaan eläkeiässä, eläkkeen määrä voi olla aivan muuta kuin mitä vakuutusta tehtäessä on arvioitu. Eläkkeen määrään vaikuttavat ensisijaisesti vakuutukseen maksettujen maksujen määrä ja ajankohta sekä vakuutuksesta perityt kulut ja vakuutussäästöille kertynyt tuotto.

Joustavamaksuissa eläkevakuutuksissa asiakas voi maksaa suunniteltua suurempia tai pienempiä määriä vakuutusmaksuja, tai hän voi jättää maksuja maksamatta. Vakuutusyhtiö

³⁰ Kukin vakuutusyhtiö nimeää vähennettävän kulun omalla tavallaan. Tässä vain pari esimerkkiä.

rekisteröi saapuneen vakuutusmaksun ja eläkkeen pääoma kasvaa maksujen suuruuden mukaan, mikä puolestaan nostaa tulevan eläkkeen suuruutta. Yleensä tällaisissa eläkevakuutuksissa vakuutusyhtiö kuitenkin vähentää maksuista tiettyjä minimimääräisiä hallintokuluja, mikä vaikuttaa säästö-pääomaan.

Perinteisissä korkosidonnaisissa eläkevakuutuksissa vakuutusyhtiö hyvittää vakuutusta laskuperustekorolla eli ns. takuukorolla ja vuosittain vaihtuvalla lisäkorolla. Tällöin voidaan etukäteen laskea tarkasti, kuinka suuri eläke tulee maksettavaksi, jos asiakas noudattaa maksusuunnitelmaa. Kun eläkkeen maksu alkaa, asiakkaalle voidaan ilmoittaa koko eläkeaikana maksettavan eläkkeen määrä, johon sitten myöhemmin tulevat korotuksena mahdolliset lisäkorot.

Sijoitussidonnaisessa eläkevakuutuksessa ei voida etukäteen antaa takuuta maksuille kertyvästä tuotosta, ei edes säästö-pääoman säilymisestä. Näiden vakuutusten pääomaan vaikuttaa vakuutusmaksuilla hankittujen, vakuutukseen liitettyjen rahasto-osuuksien arvon kehitys. Luonnollisesti voidaan tehdä laskelmia eläkkeen määrästä olettaen tiettyjä rahastokurssien kehityksiä.

Kaikissa eläkevakuutuksissa tuottoon ja maksettavan eläkkeen määrään vaikuttavat vakuutusyhtiön perimät kulut. Yleensä kuluja peritään maksetuista vakuutusmaksuista, vakuutuksen ylläpidosta säästö- ja eläkeaikana sekä eläkevakuutuksen takaisinostamisesta. Kuolemanvaravakuutuksesta peritään oma vakuutusmaksunsa (tai maksuun käytetään säästö-pääomaa). Vakuutusyhtiö voi periä kuluja myös muista toimista, kuten säästöjen siirroista ja ylimääräisistä tiedotteista sekä todistuksista. Sijoitussidonnaisessa vakuutuksessa kaikki rahastoyhtiön perimät hoito-, merkintä- ja lunastuspalkkiot otetaan huomioon rahastosuuden tai sijoitussalkun arvossa.

Eläkeikä tarkoittaa ajankohtaa, jolloin vakuutetulle aletaan maksaa eläkettä. Yleensä käytetään vakuutetun tiettyä ikää, esimerkiksi 68 vuotta³¹. Verosäännösten muuttumisen vuoksi ”vanhoissa” vakuutuksissa eläkeikä voi olla alhaisempi, jos tällaiseen vakuutukseen ei enää makseta maksuja.

Vähimmäiseläkeikä 1.1.2013 alkaen otetuissa eläkevakuutuksissa	
Syntymävuosi	Eläkeikä
1957 tai myöhemmin	68
1958 – 1961	69
1962 tai myöhemmin	70

Eläkettä aletaan maksaa, jos vakuutettu on elossa täyttäessään sovitun iän. Ensimmäinen eläke-erä maksetaan iän täyttämiskuukautta seuraavan kuukauden alusta. Eläkettä maksetaan sen kuukauden loppuun, jolloin vakuutettu täyttää määräaikaisen eläkkeen päättämisiän.

³¹ Eläkeikä voi olla myös tätä tarkempi, esimerkiksi 68 vuotta 6 kuukautta.

Eläke aika on se jakso, jolta vakuutetulle maksetaan eläkettä. Eläke aika voi olla määräaikainen tai elinikäinen. Eläkkeen maksaminen päättyy, kun vakuutettu kuolee, eli eläkkeen maksaminen on sidottu siihen, että eläkkeen saaja on elossa. Sijoitussidonnaisen vakuutuksen perusteella maksettava eläke voi päättyä jo aikaisemmin, jos vakuutussäästö on käytetty loppuun, vaikka määrä aika olisi kesken.

Verotuksellisista syistä johtuen eläkevakuutuksissa on korostettuna se edellytys, että eläkettä maksetaan vain vakuutetulle.

Eläkesäästöt voi turvata kuolemantapausturvalla, mikä voi realisoitua vakuutetun ja eläkkeensaajan kuoleman johdosta. Turva kuolemantapauksessa määritetään yleensä sellaiseksi, että se vastaa edunsaajien kannalta menetystä, joka aiheutuu eläkevakuutussäästöjen jäämisestä vakuutusyhtiölle vakuutetun kuoltua. Jos vakuutuksenottaja ei halua sisällyttää vakuutukseen kuolemantapausturvaa tai jos hänellä ei ole omaisia, asia kannattaa selvittää asiakaspalvelutilanteessa asiakkaan kanssa tarkoin ja tehdä asiakirjoihin selvät merkinnät siitä, että ratkaisu on ollut tietoinen ja ettei henkivakuutus turva ole vahingossa jäänyt pois.

Henkivakuutus turvan suuruus voidaan määrittää monin tavoin, esimerkiksi turva sidotaan vakuutusmaksujen määrään tai se määrätään suhdeluvuksi vakuutuksen pääomasta. Kuolemantapausturvan pitäisi jatkua myös eläke aikaan.

7 Sijoitusvakuutusten verotus

1.1.2020 voimaan astuneilla verolainsäädännön muutoksilla³² on yhtenäistetty eri sijoitusmuotojen verotusta. Uudistuneiden verosäännösten taustalla ovat ajatukset realisoimisperiaatteesta ja verotuksen neutraalisuudesta. Ensimmäinen periaate tarkoittaa sitä, että verotus kohdistaan siihen ajankohtaan, jolloin tuotot realisoituvat, eli kun ne nostetaan vakuutuksesta. Neutraalisuudella tavoitellaan sitä, että verojärjestelmä on johdonmukainen ja kohtelee eri sijoitusmuotoja yhdenmukaisesti sekä keskenään neutraalisti³³.

Sijoitussidonnaisen säästöhenkivakuutuksen ja kapitalisaatiosopimuksen sisällä sijoituksia voi edelleen vaihtaa maksamatta veroa. Vakuutukseen kertyneet tuotot tulevat verotettaviksi vasta, kun varoja nostetaan sopimuksesta (ennenaikaisesti tai kun sopimus päättyy).

Verovuodesta 2020 alkaen säästöhenkivakuutuksen ja kapitalisaatiosopimuksen veronalaisen tuoton jaksottaminen on muuttunut. Kun vakuutuksesta nostetaan varoja³⁴, verotettavaksi tuloksi katsotaan se suhteellinen osuus, joka vastaa vakuutukseen maksetuille määrille kertyneen tuoton osuutta vakuutussäästöistä. Jokainen varojen nosto sisältää osuuden tuotosta, jota verotetaan pääomatulona.

³² Samanaikaisesti tulivat voimaan osakesäästötilejä koskevat säännökset. Suorat osakesijoitukset on saatu verotuksellisesti samalle viivalle kuin sijoitusrahastot, joiden sisällä sijoitusten myyntivoitoista tai osingoista ei makseta veroa. Osakesäästötilin sijoitusten voitoista maksetaan veroa siinä vaiheessa, kun tililtä nostetaan varoja.

³³ Verotuksella ei tulisi ohjata eri sijoitusmuotojen ja vaihtoehtojen suosiota. Vakuutus sopimuksesta tehtävien osittaisten nostojen (takaisinoston) verotuskäytäntö on vuodesta 2020 alkaen samankaltainen kuin esimerkiksi suorissa osakesijoituksissa ja rahastosijoituksissa.

³⁴ Sijoitusvakuutuksiin liittynyt etu on ollut se, että säästettyä pääomaa on voinut nostaa ilman veroseuraamuksia. Tämä etu on poistunut vuoden 2019 lopussa.

- *Esimerkki: Sijoitusvakuutukseen sijoitettu pääoma on ollut 50.000 euroa. Sijoituksen arvo on noussut 75.000 euroon. Tuoton osuus on tällöin 1/3 sijoituksen arvosta. Jos asiakas nostaa 9.000 euroa vakuutuksesta, hän maksaa veroa 3.000 eurosta eli 1/3 nostetusta määrästä. Veron suuruus määräytyy pääomaveroprosentin mukaan (esimerkkitapauksessa 30 %). Asiakas saa siten rahaa $9.000 - 3.000 * 30/100 = 9.000 - 900 = 8.100$ euroa. Vakuutuksen jäljellä oleva arvo on noston jälkeen 66.000 euroa.*

Säästöhenkivakuutuksen, kapitalisaatiosopimuksen ja määräaikaisen eläkevakuutuksen sijoitustappion on verotusvuodesta 2020 alkaen voinut vähentää verotuksessa, kun koko sopimus päättyy. Tappio on vähennyskelpoinen sopimuksen päättymisvuonna ja seuraavien 10 vuoden ajan (TVL 118 §). Tappion määrä on sijoittajalle maksetun säästösumman ja maksettujen vakuutusmaksujen erotus sopimuksen päättyessä.

Verotettavaa tuottoa voivat pienentää vakuutus sopimuksessa määritellyt, vakuutusyhtiön säästösumman ennenaikaisesta nostamisesta perimät palkkiot tai vastaavat toimenpidemaksut.

Jos sijoittaja on käyttänyt sijoittamiseen lainarahaa, hän voi vähentää lainan korot tulonhankkimisvelkana ja lainan kulut tulonhankkimiskuluina. (TVL 54 § ja TVL 58 §)

7.1 Säästämisaajan verotus

Sijoitusvakuutuksen maksuja ei yleensä voi vähentää verotuksessa. Ainoastaan vapaaehtoisissa eläkevakuutuksissa vakuutusmaksuja voidaan tietyin edellytyksin vähentää verotuksessa.

Säästöhenkivakuutuksen sijoituskohteiden tuotto verotetaan vuosittain vain, jos sijoittajalla on päätäntävalta sijoituskohteiden käyttämisestä. Käytännössä kaikki sijoituskohteisiin liittyvät määräykset tekee henkivakuutusyhtiö. Sijoittaja osoittaa määräyksensä vakuutusyhtiölle, jotta tuoton vuosittaiselta verotukselta vältytään (TVL 35 b §).

Vakuutukseen kertyvä tuotto (kuten osingot tai myyntivoitot) ei siis yleensä realisoidu sijoittajan määrättäväksi. Tuotto jää vakuutukseen kasvattamaan säästö pääomaa omalta osaltaan. Vakuutuksen sisällä tapahtuneita myyntejä tai sijoituskohteiden tuottoja verotetaan vasta, kun ne nostetaan vakuutuksesta osanostoina tai kun vakuutus päättyy kokonaan. Tuoton verotus siis lykkääntyy säästämisaikana.

7.2 Säästösumman ennenaikainen nostaminen

Säästösumman ennenaikaisen nostamisen edellytykset määritellään vakuutus sopimuksessa, ja ehdot voivat vaihdella eri vakuutuksissa. Ennenaikaisella säästösumman nostamisella tarkoitetaan säästön nostamista ennen ajankohtaa, joka oli sovittu vakuutus sopimusta tehtäessä. Vakuutusteknisesti säästön ennenaikaisen nostamisen voi tehdä joko takaisinostona tai lyhentämällä vakuutusaikaa.

Ennenaikaisissa nostoissa pääomaa ja tuottoa verotetaan samalla tavalla kuin säästön nostamisessa sovittuna aikana. Verotettavaksi tuloksi katsotaan se osa, joka vastaa sopimukseen kertyneen tuoton suhteellista osuutta säästöstä. Uutta verotuskohtelua sovelletaan myös vanhoihin sopimuksiin. Sijoitustappiot ovat verotuksessa vähennyskelpoisia silloin, kun vakuutus sopimus päättyy, eli kun koko takaisinostoarvo nostetaan ennenaikaisesti.

Säästöhenkivakuutuksen takaisinostoarvo maksetaan lähtökohtaisesti vakuutuksenottajalle. Kun vakuutusajaa lyhennetään, säästöhenkivakuutuksen säästösumma voidaan maksaa vakuutussopimuksessa määrätyle edunsaajalle. Vakuutusajan pituus ei vaikuta edunsaajan verotukseen. Kapitalisaatiosopimuksessa ei ole vakuutettua eikä edunsaajaa, joten takaisinostoarvo maksetaan vakuutuksenottajalle (tai hänen jälkeensä tulleele muulle vakuutuksen omistajalle).

7.3 Säästösumman verotus vakuutuksen päättyessä

Kun sovittu vakuutusajaa päättyy, henkivakuutusyhtiö maksaa sijoitusvakuutuksen säästösumman vakuutuksenottajalle tai säästöhenkivakuutuksen vakuutetulle taikka edunsaajalle. Säästösumma muodostuu sijoitetusta pääomasta ja sille vakuutusajana kertyneestä tuotosta. Säästösummaan vaikuttavat luonnollisesti myös vakuutuksesta perityt kulut.

Verotukseen vaikuttaa se, millä aikavälillä säästösumma maksetaan sen saajalle. Veronalaista on vain tuotto, jos suoritus maksetaan kertasuorituksena tai useampana eränä kahta vuotta lyhyempänä ajanjaksona. Yleensä säästösumma maksetaan kertasuorituksena, kun kyse on muusta sijoitusvakuutuksesta kuin vapaaehtoisesta eläkevakuutuksesta.

Kun säästösumma maksetaan sopimuksessa vakuutettuna olevalle vakuutuksenottajalle itselleen, pääomatulona verotetaan vain vakuutuksen tuoton osuus. Jos sijoittaja ei itse ole vakuutettuna, mutta säästösumma maksetaan hänelle, häntä verotetaan tuoton lisäksi myös sijoitetusta pääomasta. Hän siis maksaa pääomatuloveroa itse jossain vaiheessa vakuutukseen maksamista maksuista.

Kun säästösumma maksetaan muulle henkilölle kuin sijoittajalle (vakuutuksenottaja) itselleen, verokohtelu riippuu korvauksensaajan sukulaisuussuhteesta sijoittajaan.

- Lähiomaiselle maksettavasta säästösummasta tuoton osuus on saajalleen verotettavaa pääomatuloa ja vakuutusmaksuista koostunut pääoma lahjaverotettavaa varallisuutta. Jos lahjansaaja 3 vuoden kuluessa saa sijoittajalta useita lahjoja, niistä on maksettava lahjaveroa, kun niiden yhteinen arvo nousee vähintään 5.000 euroon. Lahjaverokanta on pääomatuloveroa pienempi, joten pääoman verottaminen lahjana on lähiomaiselle edullisempi, kuin jos se verotettaisiin pääomatulona samaan tapaan kuin tuottokin.
- Jos säästön saaja ei ole lähiomainen, hänen saamansa säästösumma on kokonaisuudessaan (siis pääoma ja tuotto yhteensä) verotettavaa pääomatuloa. Pääomatuloveron suuruus riippuu saadun säästösumman määrästä (30.000 euron raja).

Esimerkki:

- *A on maksanut säästöhenkivakuutukseen 50 000 euroa vakuutusmaksuja. A on itse sekä vakuutuksenottaja että vakuutettu. A on määrännyt vakuutuksen edunsaajaksi lapsensa B:n. Vakuutus erääntyy A:n eläessä. Vakuutuksen päättyessä vakuutusyhtiö maksaa B:lle vakuutuksen säästösumman 60 000 euroa. Vakuutuksesta ei ole maksettu suorituksia ennen vakuutuksen erääntymistä. Säästösummasta veronalaista pääomatuloa on tuoton osuus 10 000 euroa (60 000 - 50 000), koska B on A:n lähiomainen. Loppuosaa säästösummasta eli 50 000 euroa on veronalainen lahja.*

Vastaavasti silloin, kun kapitalisaatiosopimus on päättynyt sovittuna ajankohtana, henkivakuutusyhtiö maksaa vakuutuksenottajalle säästösumman (maksetut vakuutusmaksut –

kulut + tuotot), joka on saajansa verotettavaa pääomatuloa tuoton osalta. Hankintameno-olettamaa ei sovelleta kapitalisaatiosopimukseen.

7.4 Kuolemantapauskorvauksen verotus

Tärkeä on muistaa se, että kuolemantapauskorvaus on 1.1.2018 alkaen ollut perintöverotettavaa varallisuutta. Korvaukseen ei enää liity verovapaata osuutta, vaan lähiomaisille ja kuolinpesälle maksettava korvaus on kokonaan perintöveron alaista. Lähiomaisten saaman korvauksen verotusta keventää sukulaisuussuhde vakuutetun ja korvauksen saajan välillä.

Jos edunsaajia ei ole nimetty, korvaus maksetaan kuolinpesälle. Kuolinpesän osakkaat maksavat perintöosuutensa mukaisesti perintöveroa myös kuolemantapauskorvauksen osalta. Perintöveroa osakas joutuu maksamaan, jos kuolinpesästä tuleva perintöosuus ylittää 20.000 euroa.

Kuolemantapauskorvaus on verotettavaa pääomatuloa, kun se maksetaan kuolinpesälle tai muulle kuin lähiomaiselle (esimerkiksi sisarukset ja heidän jälkeläisensä tai perittävän vanhempien sisarukset ja yleensä myös avopuoliso³⁵ sekä muut henkilöt, jotka eivät ole sukua vakuutetulle).

Esimerkki:

- *Säästöhenkivakuutukseen 50 000 euroa maksanut A oli itse ollut sekä vakuutuksenottaja että vakuutettu. A oli määrännyt vakuutukseen liittyvän henkivakuutusturvan edunsaajaksi ystävänsä B:n. Vakuutus päättyi A:n kuoltua. Vakuutuksesta ei ollut maksettu suorituksia ennen sen erääntymistä. Vakuutuksen päättyttyä vakuutusyhtiö maksoi B:lle vakuutuksen säästöä vastaavan henkivakuutuskorvauksen 60 000 euroa. Vakuutuskorvaus on B:lle kokonaisuudessaan veronalaista pääomatuloa, eikä korvaus ole miltään osin perintöverotettavaa tuloa³⁶, koska B ei ollut A:n lähiomainen.*

Kapitalisaatiosopimus ei eräänny muiden sijoitusvakuutusten tapaan vakuutuksenottajan kuollessa. Sijoittajan oikeudet siirtyvät perillisille. Sopimuksen takaisinostoarvo vakuutuksenottajan kuolinpäivänä ilmoitetaan perunkirjoituksessa kuolinpesään kuuluvina varoina. Perinnönsaajan kapitalisaatiosopimuksesta myöhemmin (kuolinpesän jakamisen jälkeen) saama suoritus on saajalleen perintöverotettavaa varallisuutta (ks. KHO 2017:195).

7.5 Eläkevakuutusten verotus

Yksilölliset vapaaehtoiset eläkevakuutukset ovat pitkäaikaisia sitoumuksia, joita sijoittaja ei voi vapaasti irtisanoa eikä nostaa säästöä ennen sovittua eläkeikää. Vakuutusmaksujen vähennyskelpoisuus on merkittävä veroetu. Tällaisia ovat vanhuuseläke ja perhe-eläkevakuutukset sekä tällaiseen sopimukseen liittyvä työkyvyttömyyseläke- ja työttömyyseläkevakuutus. 18.9.2009 jälkeen otettuun eläkevakuutukseen sisältyvän kuolemanvaravakuutuksen maksut ovat vähennyskelpoisia pääomatuloista siltä osin, kuin kuolemanvarakorvaus ei

³⁵ Avopuoliso kuuluu 1. veroluokkaan, jos vakuutetulla ja hänellä on yhteinen lapsi tai jos puoliset ovat olleet aikaisemmin avioliitossa.

³⁶ A:n ystävästä B:stä ei tule A:n perillistä pelkästään vakuutuskorvauksen vuoksi.

ylitä eläkevakuutuksen säästöä. Eläkevakuutuksesta maksettavat muut kulut³⁷ kuin vakuutusmaksut eivät ole verotuksessa vähennyskelpoisia, eivätkä eläkevakuutuksen maksamista varten otetun lainan korkomenot tai sivukulut eivät ole vähennyskelpoisia.

Yksilöllisen eläkevakuutuksen maksuja (enintään 5.000 euroa) vähennetään ensisijaisesti pääomatuloista muiden pääomatuloista tehtävien vähennysten jälkeen, eikä maksujen perusteella vahvisteta pääomatulolajin tappiota.

Jos sijoittajalla ei ole pääomatuloja, hän voi vähentää vakuutusmaksut ansiotuloistaan erityisen alijäämähyvityksen avulla (TVL 131 a §). Jos vakuutetulla itsellään ei ole verovähennyksen tekemiseksi tarvittavia pääoma- tai ansiotuloveroja, erityinen alijäämähyvitys siirtyy puolisolalle. Puolisoiden verotuksen erillisyydestä poiketen suurituloinen puoliso voi vähentää tulottomalle tai pienituloiselle puolisolleen ottamansa vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevakuutuksen maksut.

Vakuutusmaksujen verovähennysoikeuden edellytyksiä ovat

1. vakuutus on sijoittajan itsensä tai hänen puolisonsa ottama
2. alin eläkeikä on uusissa sopimuksissa vakuutetun syntymävuodesta riippuen 68, 69 tai 70 vuotta
3. vakuutettu on täyttänyt 18 vuotta
4. kyseistä eläkettä ei ole alettu nostaa
5. eläke nostetaan vähintään kerran vuodessa toistuvina erinä ja vähintään 10 vuoden aikana
6. vakuutukseen perustuvaa oikeutta ei pantata.

Vapaaehtoisesta eläkevakuutuksesta maksettavaa eläkettä verotetaan ansiotulona, pääomatulona tai molempina riippuen siitä, kummasta tulosta vähennykset on aikaisemmin tehty verotuksessa. Vero määräytyy mm. sen perusteella, milloin vakuutus on otettu. Tähän hetkeen on kiinnitetty useita lainsäädännön muutoksia. Vakuutus tulkitaan otetuksi silloin, kun vakuutusta on alettu maksaa. Laukaiseva ajankohta on nimenomaan se, milloin ensimmäinen maksuerä on maksettu³⁸.

Verotuetta vapaaehtoista eläkevakuutusta ei voi lopettaa osittain tai kokonaan ennen laissa säädettyä alinta eläkeikää. Takaisinosto on mahdollinen vain laissa luetelluissa tietyissä tilanteissa, kuten esimerkiksi eläkesäästäjän puolison kuolema, avioero tai vakuutetun pysyvä työkyvyttömyys. Jos vakuutusyhtiö tekee sopimukseen yksipuolisesti ehtomuuksia tai siirtää vakuutuskannan toiseen yhtiöön, vakuutus voidaan ostaa takaisin. Takaisinostoarvon nostaminen ei ole eläkesuoritus. Takaisinostoarvon verotus voi perustua ansio- tai pääomatuloihin riippuen siitä, kummasta tulomuodosta vakuutusmaksuja on vähennetty. Jos vähennys on tehty molemmista, takaisinostoarvo jaetaan ansio- ja pääomatulosuuksiin vakuutussäästöjen suhteessa.

Yleensä eläkevakuutuksesta maksettava kuolemantapauskorvaus on eläkesäästön suuruisen. Koko korvaus on tällöin saajalleen verotettavaa pääomatuloa tai verotettavaa perintöä. Verotukseen vaikuttaa se, milloin eläkevakuutus on otettu, kenelle korvaus maksetaan ja onko korvaus yli 100 prosenttia eläkesäästön määrästä.

³⁷ Esimerkiksi toimenpidemaksut, joita vakuutusyhtiö perii säästön siirroista tai takaisinostosta.

³⁸ Vapaaehtoiset eläkevakuutukset ovat muiden sijoitusvakuutusten tapaan yleensä ns. ennakkomaksuehtoisia, eli vakuutus ei tule voimaan ennen kuin ensimmäinen maksuerä on maksettu.

Vakuutetun ottaman muun (kuin TVL 34 a §:n mukaisen) vapaaehtoisen eläkevakuutuksen perusteella saatu vakuutusmaksu on pääoma- tai ansiotulo³⁹. Jos tällaisen eläkevakuutuksen maksuja ei ole vähennetty verotuksessa, sen perusteella maksetuista suorituksista vain tuotto on veronalaista pääomatuloa. Jos eläkevakuutuksen maksuja on vähennetty verotuksessa, vakuutuksen perusteella maksetut suoritukset ovat koko määrältään veronalaista ansiotuloa.

Verotuslainsäädännön yhtenä tavoitteena on mahdollistaa ei-verotuettujen eläkevakuutusten tulo markkinoille. Kertamaksuisesta eläkevakuutuksesta ei vuoden 2020 alusta alkaen enää peritä osittain kaksinkertaista veroa. Kertamaksullisten eläkevakuutusten maksut eivät ole verovähennyskelpoisia, mistä johtuen eläkkeen nostoedellytyksiä ei ole säädelty lainsäädännössä.

Elinikäisen eläkevakuutuksen osalta **veronalaiseksi pääomatuloksi** katsotaan⁴⁰ verovuonna maksetusta eläkkeestä se osa, joka ylittää vakuutusmaksujen määrän jaettuna Tilastokeskuksen kuolevuustilaston perusteella laskemalla vakuutetun ikäisen henkilön elinajanodotteella⁴¹ sinä vuonna, jona eläkkeen maksaminen alkaa. Tuoton verotus poikkeaa siis muiden säästötuotteiden verokohtelusta, eivätkä vapaaehtoiset elinäkäiset eläkevakuutukset siis ole näiltä osin rinnastettavissa muihin säästötuotteisiin.

8 Takaisinostoarvon suuruus

Kun asiakas haluaa nostaa säästämiään rahoja vakuutuksesta, (eli hän nostaa takaisinostoarvon kokonaan tai osittain), hänen vakuutukseensa liitetyt sijoituskohteet muutetaan rahaksi. Edellytyksenä on se, että kohteet voidaan normaalisti muuttaa rahamääräisiksi. Takaisinostoarvon voi **nostaa osittain**, jolloin vakuutus **jatkuu**, tai kokonaan, jolloin asiakas **irtisanoo** vakuutuksen ja se **päättyy** takaisinostoarvon maksamisen jälkeen. Näissä tilanteissa on siis kyse siitä, että takaisinostoarvo nostetaan ennen alun perin sovitun vakuutuskauden päättymistä.

Korkosidonnaisen (eli ns. takuutuottoisen) vakuutuksen pääoman suuruus määräytyy maksettujen vakuutusmaksujen ja säästö pääomalle maksetun tuoton (korko- ja asiakashyvitykset, mahdolliset muut lisäedut tai -bonukset) yhteismäärästä, josta vähennetään (tai on vähennetty) vakuutuksesta perittyjen kulujen (kuten vakuutusmaksukulu, hoitopalkkio, muut toimenpidepalkkiot ym.) määrä.

Kun asiakas haluaa nostaa varojaan sijoitussidonnaisesta vakuutuksesta, vakuutusyhtiö myy asiakkaan osuudesta pois rahasto-osuuksia tai muita rahoitusinstrumentteja sen mukaan

³⁹ Eläkkeen verotus määräytyy sen mukaan, milloin vakuutus on otettu. Vero peritään pääoma- tai ansiotulona tuosta ajankohdasta riippuen. Jos eläkevakuutus voidaan irtisanoa laissa määritetyllä perusteella, verotus määräytyy sen mukaan, miten eläkettäkin verotettaisiin. Se voi siis olla kokonaan pääomaverotettavaa tai osittain pääomaverotettavaa ja osittain ansiotuloverotettavaa.

⁴⁰ Tuloverolaki 35 a § (7.6.2019/732)

⁴¹ Elinajanodote pyöristetään lähimpään täyteen ikävuoteen. Vuonna 2021 elinajanodote oli 65-vuotiaiden miesten kohdalla 18,5 vuotta ja naisten 21,9 vuotta. Kummankin sukupuolen elinajanodotteen vuodesta 2020 vuoteen 2021 tapahtunutta laskua vastaavaa ei ole tapahtunut yli 30 vuoteen. Vuoteen 1990 verrattuna miesten elinajanodote oli pidentynyt 4,7 vuodella ja naisten vastaavasti 4,2 vuodella. Vuonna 2022 syntyneiden poikien elinajanodote on 78,6 vuotta ja tyttöjen 83,8 vuotta. Vastasyntyneiden elinajanodote on 2020-luvulla laskenut, ja lasku on ollut suurinta yli 50 vuoteen. Vuonna 2023 syntyneiden lasten elinajanodote on kuitenkin noussut vuodesta 2022 hieman (79 ja 84,2)

kuin sopimukseen on niitä sisällytetty. Takaisinostoarvo määräytyy realisoitujen sijoituskohdeiden arvon perusteella.

Tällöin noudatetaan esimerkiksi seuraavia ehtoja:

- Rahaksi muuttamisen pitää vakuutusyhtiössä tapahtua heti tai viimeistään 5 pankkipäivän⁴² kuluessa siitä, kun kirjallinen ilmoitus säästönnostosta tai sopimuksen irtisanomisesta on riittävine selvityksineen saapunut vakuutusyhtiölle.
- Sijoituskohdeiden tai niiden osuuksien lukumäärä määräytyy sen päivän mukaan, kun kirjallinen ilmoitus sopimuksen irtisanomisesta tai säästönnostosta on saapunut vakuutusyhtiölle.
- Jos realisointi osoittautuu vaikeaksi, vakuutusyhtiöllä on oikeus siirtää sijoituskohde säästönsaajan tai muun edunsaajan nimiin ja mitätöidä kohteen liittäminen vakuutus sopimukseen.
- Siirtämisen yhteydessä vakuutusyhtiö voi vähentää säästöstä tai periä säästönsaajalta tai muulta edunsaajalta mahdollisesta ennenaikaisesta realisoinnista perittävät maksut, verot, veronluonteiset maksut ja muut vakuutusyhtiön toimenpiteestä aiheutuvat kulut.

9 Valitusten käsittely ja muutoksenhaku

Vakuutuksiin liittyvät valitukset ja muutoksenhakutilanteet voidaan ryhmitellä seuraavasti:

1. Vakuutus sopimuksen tekemiseen tai vakuutuksen voimassaoloaikaan liittyvät tilanteet.
2. Vakuutuskorvauksiin liittyvät tilanteet.
3. Asiakaspalveluun yleisesti kohdistuvat tilanteet.

9.1 Vakuutus sopimuksen tekemiseen liittyen

Sijoitusvakuutus sopimuksen tekemiseen liittyvät muutoksenhakutilanteet johtuvat yleensä siitä, että vakuutusyhtiö ei tee asiakkaan kanssa liitännäisvakuutukseksi haluttua henkivakuutusta tai muuta riskivakuutusta tai että vakuutusyhtiö ei myönnä liitännäisvakuutusta asiakkaan haluaman sisältöisenä.

Koska Suomessa ei ole vapaaehtoisissa vakuutuksissa vakuutus pakkoa, mikään toimielin ei voi pakottaa vakuutusyhtiötä tekemään sellaista vakuutus sopimusta, jota se ei vastuunvalintaperiaatteittensa mukaisesti halua tehdä. Vakuutus- tai Sijoituslautakunta taikka kuluttajariitalautakunta tai mikään tuomioistuin ei voi siis pakottaa vakuutusyhtiötä saattamaan asiakkaan haluamaa vakuutusta voimaan. Asiakkaalle jää tällaisessa tilanteessa mahdollisuus hakea vakuutusta jostain toisesta vakuutusyhtiöstä.

- Finanssivalvonnan verkkosivuilta löytyy kuluttaja-asiakkaille tarkoitettuja ohjeita: <https://www.finanssivalvonta.fi/kuluttajansuoja/>
- Fiva:n sivuilta löytyy myös muita ohjeistuksia asiakkaille, esimerkiksi [Kun sijoitat tai talletat rahaa](#) ja [Ongelmat palvelutarjoajan kanssa](#)

⁴² tai 10 arkipäivän tai jonkun muun seikan perusteella määräytyvän ajan kuluessa

Esimerkkitapaus Sijoituslautakunnasta: FINE-000414 (28.1.2019)

- *Vakuutusyhtiö ei ollut velvollinen suostumaan asiakkaan vaatimukseen vakuutusmaksujen maksamismahdollisuudesta koko jäljellä olevaa vakuutuskautta koskien (vuoteen 2046 saakka). Lautakunta totesi myös, ettei vakuutusyhtiön ole osoitettu sitoutuneen lisäetujen myöntämiseen. Vakuutusyhtiön harkinnan mukaiset erikseen annettavat mahdolliset edut riippuvat vakuutusyhtiön kulloisestakin taloudellisesta tuloksesta.*

Jos kyse on asiamieheltä saadusta palvelusta, asiakkaan kannattaa ottaa yhteyttä vakuutusyhtiöön, jonka vakuutuksia kyseinen henkilö myy.

Kuluttajariitalautakunta ei käsittele vakuutusten epäämiseen liittyviä riitoja. Vakuutuslautakunta, Sijoituslautakunta⁴³ tai kuluttajariitalautakunta eivät myöskään käsittele valitusta, jonka asiakas tekee vakuutusmeklarin toiminnasta. Vakuutusmeklareiden toimintaa valvoo Finanssivalvonta. Jos kyse on meklarin välittämästä sijoitusvakuutuksesta tai liitännäisvakuutuksesta, asiakas kohdistaa valituksensa vakuutusyhtiöön, jolloin kyse on vakuutukseen liittyvästä riidasta, joita mainitut lautakunnat voivat valituksen sisällöstä riippuen käsitellä.

9.2 Vakuutus sopimuksen voimassaoloaikana

Sijoitusvakuutusten ominaisuuksiin liittyvä joustavuus merkitsee sitä, että asiakas voi yleensä maksaa maksuja taloudellisen tilanteensa mukaisesti, ja että vakuutuksenottaja voi halutessaan muuttaa edunsaajamääräystä. Tällaiset toimet vakuutusyhtiö yleensä tekee vakuutuksenottajan pyynnön perusteella, eikä tarvetta valittamiseen synny.

Aikaisemmin on jo todettu, että vakuutusyhtiöllä on vain rajoitetut mahdollisuudet tehdä sijoitusvakuutus sopimukseen muutoksia vakuutuksen voimassaoloaikana. Jos ehto- ja maksu muutoksia tulee, asiakas voi aina päättää jatkaako hän muutettua vakuutusta vai haluaako hän irtisanoa sopimuksen.

Joissakin tilanteissa vakuutusyhtiö päättää irtisanoa koko tietyn vakuutuskannan. Yleensä vakuutusyhtiö tällöin tarjoaa vakuutuksenottajalle uutta vakuutus tuotetta tilalle. Monesti vakuutusyhtiö ei kuitenkaan uuden tuotteen markkinoille tultua irtisano vanhoja, voimassa olevia vakuutuksia. Ne jäävät siinä tapauksessa voimaan entisen sisältöisinä, mutta vakuutusyhtiö ei enää tee uusia vanhojen ehtojen mukaisia sopimuksia.

Huomaa myös, että yleensä ns. riskivakuutuksissa (kuten joissakin sijoitusvakuutuksiin sisältyvissä liitännäisvakuutuksissa) olennaisesta vahingon vaaran lisääntymisestä pitää yleisten sopimusehtojen mukaan ilmoittaa vakuutusyhtiölle. Vakuutusyhtiö voi harkita, miten muutos vaikuttaa vakuutus sopimukseen. Jos vakuutusyhtiö haluaa riskin lisääntymisen vuoksi muuttaa vakuutus sopimuksen sisältöä, sen on ilmoitettava asiakkaalle asiasta kirjallisesti. Jos asiakas ei hyväksy uusia ehtoja ja mahdollisesti kohonnutta maksua, hän voi irtisanoa sopimuksen tai ilmoittaa tyytymättömyytensä. Jos vakuutusyhtiö ei muuta ratkaisuaan, vakuutuksenottajalle ei jää muita vaihtoehtoja kuin jatkaa muutettua vakuutusta tai irtisanoa

⁴³ Katso esim. tapaus [FINE-013881 \(6.11.2018\)](#), jossa Sijoituslautakunta totesi, ettei se ohjesääntönsä vuoksi voi käsitellä vakuutusmeklarin toiminnasta esitettyä vaatimusta. Sijoituslautakunta, kuten myös Vakuutuslautakunta, käsittelevät asiakkaan ja vakuutusyhtiön välisiä riitoja, eivät vakuutusmeklarin ja asiakkaan väliseen toimeksiantosopimukseen liittyviä erimielisyyksiä.

sopimus. Aikaisemman sisältöistä vakuutusta hän ei enää vahingonvaaran olennaisen lisääntymisen vuoksi voi saada voimaan.

Esimerkki Vakuutuslautakunnasta: VKL 673/11 (21.3.2013)

- *Kyseessä oli sijoitussidonnainen eläkevakuutus, jonka rahasto-osuuksiin asiakas väitti tehneensä muutoksia. Asiassa oli kuitenkin jäänyt selvittämättä, että asiakas olisi antanut toimeksiannon tehdä eläkevakuutukseen muutos. Asiassa ei myöskään voitu todeta, että asiakas olisi lähettänyt vakuutusyhtiölle tai sen asiamiehenä toimivalle pankille tai näiden käyttämälle palveluorganisaatiolle eläkevakuutuksen rahastojakauman muuttamista koskevan viestin. Asiakkaan kuvaama verkkosivujen kautta tehty yhteydenotto oli myös jäänyt selvittämättä. Lautakunta ei suosittanut hyvitystä.*

9.3 Korvauksen hakeminen

Vakuutusyhtiöllä on velvollisuus antaa korvauksen hakijalle ja edunsaajalle tietoja vakuutuksen sisällöstä. Tärkeää on se, että asiakasta neuvotaan siitä, miten hänen tulee menettellä korvausta haettaessa. Vakuutusten tarjoamiseen sisältyy myös velvollisuus neuvoa asiakasta vakuutustapahtuman satuttua.

Korvauksen hakijan on annettava vakuutusyhtiölle sellaiset asiakirjat ja tiedot, jotka ovat tarpeen vakuutusyhtiön vastuun selvittämiseksi ja joita häneltä kohtuudella voidaan vaatia, kun otetaan huomioon myös vakuutusyhtiön mahdollisuudet hankkia selvitys.

Ns. sitomattomuussäätely: VSL:n 9 §:ssä säädetty vastuu puutteellisista tai virheellisistä tiedoista ei koske vakuutusyhtiön tai sen edustajan vakuutustapahtuman sattumisen jälkeä antamia tietoja tulevasta korvauksesta. On kuitenkin huomattava, että vakuutusyhtiölle voi syntyä korvausvelvollisuus, jos vakuutustapahtuman jälkeen annetuista virheellisistä tai puutteellisista tiedoista on aiheutunut asiakkaalle vahinkoa. Tällainen korvaus perustuu kuitenkin **vahingonkorvauslainsäädäntöön**, eikä korvausta makseta vakuutus sopimuksen perusteella.

Kullakin vakuutetulla tai edunsaajalla on itsenäinen oikeus vakuutustapahtuman johdosta suoritettavaan korvaukseen. Vakuutuksenottaja saa vakuutettua sitovasti neuvotella vakuutusyhtiön kanssa. Vakuutuksenottaja ei saa nostaa korvausta itse, jos vakuutettu on sopimuksessa nimeltä mainittu tai hän on ilmoittanut itse valvovansa oikeuttaan (esimerkiksi, kun vakuutuksenottajan lapsi on tullut täysi-ikäiseksi).

Hyvä vakuutustapa edellyttää sitä, että asiakkaalle annetaan korvauspäätös, josta ilmenevät ratkaisupäivä ja maksettavan korvauksen määrä sekä se, mistä vakuutuksesta korvaus on maksettu. Korvauspäätöksessä pitää myös selvittää, onko etuus katsottu veronalaiseksi, ja jos on, niin minkä määräisenä.

Korvaus maksetaan asiakkaan ilmoittamalle pankkitilille. Tässäkin yhteydessä on syytä korostaa oikeiden tilitietojen merkitystä.

Viivästyneelle korvaukselle vakuutusyhtiön pitää ilman eri vaatimusta maksaa viivästyskorkoa. Vakuutusyhtiö ilmoittaa Kansaneläkelaitokselle esimerkiksi eläkeratkaisuista ja veroviranomaiselle veronalaisista korvaussuorituksista. Vajaavaltaiselle, kuten alaikäiselle, maksetusta korvauksesta (joka ei ole kustannusten korvaamista ja joka on yli 1000 euroa) vakuutusyhtiö ilmoittaa henkilön kotipaikan holhousviranomaiselle (dvv.fi).

Kielteinen korvausratkaisu pitää kertoa asiakkaalle kirjallisesti. Ratkaisussa on kerrottava selkein perustelu, miksi hakemuksesta poikkeava ratkaisu on tehty. Lisäksi epäysratkaisuun pitää aina liittää muutoksenhakuohje.

Säästöhenki- ja muiden sijoitusvakuutusten korvaustilanteissa voi käydä niin, että useat keskenään erimieliset tahot vaativat korvausta vakuutuksen perusteella (esimerkiksi vakuutetun kuolinpesän osakkaat kiistelevät keskenään oikeudesta säästöpääomaan). Lähtökohteisesti vakuutusyhtiön pitää selvittää, kuka on vakuutuskorvauksen oikea saaja. Jos vakuutusyhtiö ei tiedä, eikä se ole velvollinen tietämään, kenelle suoritus on toimitettava tai kenellä kahdesta tai useammasta suorituksen vaatijasta on siihen oikeus, se voi **tallettaa korvauksen aluehallintovirastoon**⁴⁴. Tallettaminen tehdään sille aluehallintovirastolle, jonka toimialueella korvaus olisi toimitettava tai voitaisiin toimittaa. Toimivaltainen aluehallintovirasto määräytyy yleensä edunsaajan kotipaikan mukaan.

Maksu väärälle henkilölle (VSL 71 §). Jos vakuutusyhtiö maksaa vakuutuskorvauksen tai henkilövakuutuksen takaisinostoarvon jollekin muulle kuin sille, jolla on oikeus vakuutuskorvaukseen tai takaisinostoarvoon, vakuutusyhtiö on täyttänyt velvollisuutensa, jos se on maksua suorittaessaan noudattanut olosuhteiden vaatimaa huolellisuutta.

Väärät tiedot vakuutustapahtuman sattumisen jälkeen (VSL 72 §). Jos korvauksen hakija on vakuutustapahtuman jälkeen **vilpillisesti** antanut vakuutusyhtiölle väärää tai puutteellisia tietoja, joilla on merkitystä vakuutusyhtiön vastuun arvioimisen kannalta, hänen korvaustaan voidaan alentaa tai se voidaan evätä sen mukaan kuin olosuhteet huomioon ottaen on kohtuullista. Vilpistä on kysymys silloin, kun asiakas on tietoinen antamansa tiedon virheellisyydestä ja sen merkityksestä vakuutusyhtiölle, ja tieto on annettu hyötymistarkoituksessa. Annetulla tiedolla pitää olla syy-yhteys kyseiseen vakuutustapahtumaan. Korvauksen alentaminen tai epääminen edellyttää, että vakuutusyhtiö pystyy osoittamaan vakuutussopimuslain 72 §:ssä tarkoitetun vilpin olemassaolon. Vakuutusyhtiöllä ei ole oikeutta alentaa korvausta sillä perusteella, että asiakas laiminlyö velvollisuutensa antaa tietoja korvausasian ratkaisemiseksi.

Vakuutusyhtiön takautumisoikeus (VSL 75 § 2 momentti): Henkilövakuutuksessa vakuutuksenantaja ei saa takautumisoikeuden nojalla vaatia kolmannelta henkilöltä muuta kuin sairauden tai tapaturman aiheuttamat kustannukset ja varallisuuden menetykset.

9.4 Muutoksenhakuohjeistus, määräajat ja vanheneminen

Vakuutusyhtiön pitää maksaa korvaus tai ilmoittaa siitä, ettei korvausta makseta, joutuisasti ja viimeistään kuukauden kuluessa tarvittavien asiakirjojen ja tietojen saamisen jälkeen. Sijoitusvakuutuksissa korvauksen maksamista voi viivästyttää sen selvittäminen, kenelle korvaus on maksettava.

Jos asiakas on eri mieltä vakuutusyhtiön kanssa korvausratkaisusta tai maksetusta korvauksesta, on suositeltavaa ensin ottaa yhteys ratkaisun tehneeseen henkilöön ja keskustella hänen kanssaan. Useilla vakuutusyhtiöillä on käytössään sisäisiä muutoksenhaku menettelyjä, joita on suositeltavaa käyttää ennen muihin toimiin ryhtymistä.

⁴⁴ Ulosottolainsäädännön uudistamisen (3/2014) jälkeen korvausvaroja ei talleteta ulosottoviranomaisen eikä myöskään lääninhallituksen haltuun, vaan varat talletetaan aluehallintovirastoon.

Vakuutus- ja rahoitusneuvonta FINE on tuomioistuimen kaltaisesti toimiva vaihtoehtoinen riidanratkaisija, jolta voi pyytää ratkaisusuositusta vakuutus-, pankki- tai sijoitusasioiden riitatilanteissa. FINE noudattaa käsittelyssään oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja riita-asioiden käsittelyn yleisiä periaatteita. ADR-lain⁴⁵ mukaisissa riita-asioissa FINE noudattaa näistä asioista säädettyjä velvoitteita.

FINE käsittelee riita-asioita ja antaa ratkaisusuosituksia toimistomenettelynä sekä Vakuutus-, Pankki- ja Sijoituslautakunnissa. FINEn antamat ratkaisut asiakkaan ja palveluntarjoajan välisiin riitoihin ovat suositusluonteisia.

FINE käsittelee ratkaisukäytännöiltään vakiintuneita ja oikeudellisesti selkeitä riitoja toimistomenettelynä. Lautakunnissa käsitellään mutkikkaita ja tulkinnanvaraisia riita-asioita.

FINE neuvoo asiakkaita **vakuutus-, pankki- ja arvopaperiasioihin** liittyvissä ongelmatilanteissa. Neuvontaa saa esimerkiksi, kun vakuutusyhtiöltä on tullut kielteinen korvauspäätös tai pankin menettely ei tyydytä asiakasta. Neuvontaa saa myös ennen palvelun tai tuotteen ostoa.

- Neuvonta vastaa kysymyksiin ja jakaa tietoa muun muassa lainsäädännöstä, sopimusehdoista, finanssialan menettelytavoista, FINEn ratkaisusuosituksista ja oikeustapauksista.
- Neuvontapalvelut eivät maksa asiakkaalle mitään. FINE ei kuitenkaan laadi valituksia asiakkaiden puolesta.
- Kun asiakas selvittää asiaansa tai ongelmaansa, hänen kannattaa ensin olla yhteydessä omaan palveluntarjoajaansa (vakuutusyhtiöön, pankkiin tai sijoituspalveluyritykseen).

Useimmat asiat selviävät jo neuvonnassa ja asian käsittelyssä päästään näin toimien nopeammin ratkaisuun. Jos palveluntarjoajan ratkaisu ei edelleenkään vaikuta hyväksyttävältä, asiassa voi pyytää FINEltä ratkaisusuosituksen.

Oppimistehtävä: Tutustu myös riidanratkaisun käytännesääntöihin www.fine.fi-sivustolla: [FINE: Strategia, ohje- ja käytännesäännöt](#)

Vakuutus- ja Sijoituslautakunta ovat tuomioistuimen kaltaisesti toimivia vaihtoehtoisia riidanratkaisijoita, joilta on mahdollista pyytää ratkaisua sijoitusvakuutusasioiden riitatilanteissa. Vakuutusasioissa kuluttaja voi pyytää ratkaisua myös kuluttajariitalautakunnalta. Nämä käsittelyt ovat vaihtoehtoisia: FINE ei anna ratkaisua sellaisessa asiassa, joka on viireillä tai ratkaistu kuluttajariitalautakunnassa. FINE ei myöskään anna ratkaisusuositusta sellaisessa asiassa, joka on tai on ollut tuomioistuimen käsiteltävänä.

Esimerkkitapaus, jonka mukaan kuluttajariitalautakunta ei käsittele sijoitussidonnaisia vakuutuksia. [KRIL 01/38/1813 antopäivä 2.10.2001](#)

- *Kuluttajariitalautakunta katsoi, että riidat, jotka koskevat sellaista vakuutusta tai vakuutuksen osaa, jonka pääasiallinen sisältö on sijoittaminen arvopapereihin voiton saavuttamiseksi, ovat verrattavissa kuluttajariitalautakunnasta annetun lain 3*

⁴⁵ Kuluttajariitojen vaihtoehtoiset ratkaisumenetelmät (ADR, Alternative Dispute Resolution) ovat vaihtoehto viralliselle tuomioistuin käsittelylle. Etuna ovat yleensä maksuttomuus, helppo saatavuus ja menettelyjen yksinkertaisuus siten, että asiakas itse voi hoitaa asiansa. ADR-laki: Laki muussa kuin viranomaisessa tapahtuvasta kuluttajariitojen ratkaisemisesta. 1696/30.12.2015

§:n 2 kohdassa lueteltuihin arvopapeririitoihin, eikä lautakunnalla ole toimivaltaa käsitellä niitä.

- *Vastaavanlaisen ratkaisun lautakunta teki samana päivänä myös vapaaehtoisesta eläkevakuutuksesta. (01/38/986).*

Jos korvausasiasta tai muusta vakuutus sopimukseen liittyvästä asiasta syntyy erimielisyys, se voidaan saattaa yleisen tuomioistuimen ratkaistavaksi. Tyytymättömän osapuolen on tällöin nostettava kanne käräjäoikeudessa. Sen antamasta ratkaisusta voi valittaa hovioikeuteen ja eräissä tapauksissa korkeimpaan oikeuteen.

Vakuutus sopimus lain mukaan muutosta korvauspäätökseen pitää hakea 3 vuoden kuluessa siitä, kun asiakas on saanut tiedon korvauspäätöksestä ja muutoksen hakuajasta. Sama 3 vuoden kanneaika koskee kaikkia vakuutus yhtiön päätöksiä, jotka vaikuttavat vakuutuksen ottajan, vakuutetun tai muun korvaukseen oikeutetun asemaan. Tällainen ratkaisu voi koskea esimerkiksi vakuutuksen epäämistä tai voimassa olevan vakuutus sopimuksen ehtojen muuttamisesta. Asiakas voi olla tyytymätön myös säästöhenkivakuutuksen liitännäisenä otettavaan sairauskuluvakuutukseen tulevaan erityiseen rajoitusehtoon, jota ilman vakuutus yhtiö ei saata liitännäisvakuutusta voimaan.

Tietyissä tilanteissa vakuutus yhtiön ratkaisu on suoraan lain nojalla mitätön, minkä vuoksi tällaiseen ratkaisuun ei ole tarvetta hakea muutosta. Esimerkiksi, jos vakuutus yhtiö ei ole irtisanonut vakuutusta laissa asetettujen vaatimusten mukaisesti tai jos vakuutus sopimus sisältää lain pakottavan säännöksen vastaisen ehdon.

Kanneaika katkeaa, jos asia saatetaan ennen kanneajan kulumista loppuun vireille Vakuutus- tai Sijoitus lautakunnassa tai kuluttajariitalautakunnassa (muu kuin sijoitussidonnainen vakuutus).

Korvausoikeus vanhentuu, jos korvausta ei haeta viimeistään 10 vuoden aikana vakuutus tapahtuman sattumisesta. Vanhentumista koskevan määräajan katkaisee vahinkoilmoituksen tekeminen, ja korvaus vaatimuksen voi yksilöidä myöhemminkin.

10 Pääasialliset lähteet:

Laki vakuutusten tarjoamisesta (234/2018)
 Vakuutuslainsäädäntö (543/1994)
 Kuluttajansuojalaki (38/1978)
 Tietosuojalaki (1050/2018)
 Tuloverolaki (1535/1992)
 Laki tuloverolain muuttamisesta (732/2019)
 Laki muussa kuin viranomaisessa tapahtuvasta kuluttajariitojen ratkaisemisesta (1696/2015)

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vakuutusten tarjoamisesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi (172/2017)

Facoúlas, Elina – Manninen, Petri – Niiranen, Ville: Sijoittajan verotus ja verosuunnittelu, Alma Talent Oy 2019.

Kallunki, Juha-Pekka – Martikainen, Minna – Niemelä, Jaakko: Ammattimainen sijoittaminen, Alma Talent Oy 2019.

Luukkonen, Irene – Mäntyniemi, Lea – Pekonen-Ranta, Mari – Raulos, Ville – Santavirta Pia: Vakuutuslainsäädäntö. FINVA 2018.

Rantala, Jukka – Kivisaari, Esko: Vakuutusoppi. FINVA 2020

Alhonsuo, Sampo – Nisén, Anne – Nousiainen, Satu – Pellikka, Tuula – Sundberg, Sirpa: Finanssitoiminnan käsikirja. FINVA 2012.

Jokela, Teemu – Poikonen, Piritta – Ranta, Kati – Westerling, Tuija: Vapaaehtoinen henkilövakuutus. FINVA 2021.

[Finanssivalvonta, määräykset ja ohjeet, 10/2012, kulujen ja tuottojen ilmoittaminen.](#) (Päivitetty 26.9.2018.)

7.11.2024 on tullut voimaan Finanssivalvonnan 1.11.2024 antama ohjeistus ([Määräykset ja ohjeet 3/2024](#)) pankkipalveluissa noudatettavista menettelytavoista. Kyseisellä ohjeistuksella on kumottu aikaisempi asiakirja [Finanssipalvelujen tarjoamisessa noudatettavat menettelytavat. Määräykset ja ohjeet 16/2013](#). Finanssivalvonta on kannanotossaan 7.11.2024 – 3/2024 antanut [vakuutusedustajien markkinointia koskevia ohjeita](#).

[Luentomoniste 28.8.2018](#), Vakuutusten tarjoamisesta annetun lain pääkohdat ja muutokset nykytilaan. Sosiaali- ja terveysministeriö, Vakuutusedustuslautakunta

[Vapaaehtoisen vakuutuksen vakuutusmaksujen ja muiden sopimusehtojen muuttaminen](#), 29.11.2013, Vakuutus- ja rahoitusneuvonta FINE, Harri Isokoski, Tuomas Korkeamäki ja Kaisa Laine.

[Sijoittajan vero-opas 2024](#). Pörssisäätiö (10/2024).

[Henkivakuutuksen verotus, ohjeet 3.4.2024](#), vero.fi

[Vapaaehtoisen eläkevakuutuksen verotuksesta ym, ohje 23.6.2021](#), vero.fi

[Kapitalisaatiosopimuksen verotus, 20.12.2023](#). vero.fi

Vakuutusyhtiöiden verkkosivustoja ja tuotemateriaaleja sekä avaintietoasiakirjoja. Vakuutuslautakunnan ja Sijoituslautakunnan ratkaisutietokannat. Korkeimman oikeuden ja Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisuja.